

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ
ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

ΑΜΦΙΣΣΑ
1978

Ἐκδίδεται: κάθε τρίμηνο ἀπ' τὴν
Ἐπαυτεία Φωκών Μελετῶν
”Αμφισσα, Πανουργιᾶ 1
Τεῦχος 8, 'Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1978
Ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ὅλη: Δημήτρης Ιωάν. Κολασδός
Ὑπεύθυνος τυπογραφείου: Γεώργιος Μπρουζάϊτης
Κωλέττη 4 - Αθηναί - Τηλ. 36.33.138

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δημήτρης Ιωάν. Κολοβός, πρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Ιωάννης Λακαφώσης, αντιπρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Δημήτριος Παπανικολάου, γραμματεὺς Ε.Φ.Μ.

Εύγενία Γερολυμάτου, ταμίας Ε.Φ.Μ.

Νικόλαος Δρόλαπας, Έφορος Ε.Φ.Μ.

Αγτώνιος Κουτσικούρης, μέλη της Α.Σ. της Ε.Φ.Μ.

Γεώργιος Κουλοβατίανός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

— Έπικαιρότητες, Δ.Ι.Κ.	Σελ.	1/189
— 'Ο Γερο-Αρχοντάρης, Β',, Μήτσου Ἐλατου	»	7/195
— Τὰ Σάλωγα κινδυνεύουν, Δημ. Χ. Παλούκη	»	15/203
— Τὸ Βελούχι, τοῦ Δωριέα	»	21/209
— Ἡ Νομικὴ Διάταξις τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος τῆς 15 Νοεμβρίου 1821, Εδύθυμοιο Ἀν. Δρόλαπα . . .	»	23/211
— Τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας». Ἰδρυσε: Ἡ «Ἐται- ρεία Φωκικῶν Μελετῶν», τοῦ Δρόσου Κρανιαρτόγιαγνου	»	28/216
— Τὰ Κάλαντα, Χαρ. Μαστρογιάννη	»	30/218
— 'Απ' τῇ δραστηριότητα τῆς Ἐταιρείας	»	32/220

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

‘Απ’ ὅσα ὁ Ταχυδρόμος μᾶς φέρνει

‘Ο γιατρὸς Χαράλ. Καρανάσος, μέλος τῆς ‘Εταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν, μᾶς γράφει:

Προσέτι ἐπιθυμῶ νὰ διατυπώσω ὡρισμένας ἀπόψεις, διαφωνῶν μερικῶν πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου τοῦ Δ.Σ. τῆς ‘Εταιρείας, δρθὴν κατὰ 6άσιν, ἀρχὴν ὅτι πᾶς ἔπαινος ἢ διάκρισις δι’ ἐπίτευγμά τι δέον ὅπως ἀποδίδεται εἰς ἄπαν τὸ Δ.Σ. καὶ οὐχὶ εἰς ἐν ὡρισμένον πρόσωπον. Ἡ διαφωνία μου δὲν ἀποτελεῖ ἄρνησιν, ἀλλὰ συμπλήρωσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἐκπηγάζει δὲ ἀπὸ τὴν ἀντίληψίν μου, ὅτι λόγοι δικαιοσύνης ἐπιθάλλουν τὴν ἀπονομὴν προσωπικοῦ ἐπαίνου ἢ διακρίσεως εἰς τὰ ἀποδεδειγμένως καὶ μὲν ἰδιάζοντα ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν ἔργαζόμενα μέλη ἐνὸς συλλογικοῦ ὅργανου, ὅπως τὰ Δ.Σ. καὶ ἀποδώσαντα ἀξιόλογον, ὅμολογουμένως, ἔργον.

Ως μέλος τῆς Ε.Φ.Μ. παρηκολούθησα μετ’ ἴδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος τὰς ἔργασίας τῆς καὶ ἡδυνήθην οὕτω νὰ διαπιστώσω τόσον τὸ ἔργον τοῦ Δ.Σ., ὡς συλλογικοῦ ὅργανου, ὃσον καὶ ὡρισμένων μελῶν κεχωρισμένως. Ἀποδίδων λοιπὸν τῷ καίσαρι τὰ τοῦ καίσαρος καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον εἶναι πράγματι πολύπλευρον καὶ μεγάλον θεωρῶ καθῆκον μου νὰ ἔξαρω τὴν ἀπόδοσιν τόσον τοῦ Δ.Σ., ὃσον καὶ ὡρισμένων μελῶν τῆς ‘Εταιρείας, εἴτε ἀνήκουν εἰς αὐτὸν εἴτε ὅχι. Καὶ τὸ μὲν Δ.Σ. εἶναι, ἀναμφισθῆτάς, ἀξιον παντὸς ἔπαινου διὰ τὰς προσφερθείσας πρὸς τὴν ‘Εταιρείαν, καὶ τὸν Νομόν μας γενικώτερον, ὑπηρεσίας καὶ διὰ τὰ πλεῖστα ὅσα ἐπιτευχθέντα. Ἡργάσθη, ὡς συλλογικὸν ὅργανον ἀθόρυβα, μεθοδικά, μὲν πλήρη κατανόησιν τῶν εὐθυνῶν καὶ ἀνταπεκρίθη κατὰ τρόπον ἵκανοποιητικὸν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ δυσχεροῦ ἔργου του. Αγαθὸς ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἢ δραστηριοποίησις τῆς ἐν λαθροθιώσει διατελούσης ‘Εταιρείας, διαλέξεις, συμετοχὴ εἰς ἔκδηλώσεις, ἐκθέσεις ζωγραφικῆς, προκήρυξις διαγωνισμῶν, μελέται ἔργων, ἀπόφασις ἐκδόσεως περιοδικοῦ καὶ ἰδρύσεως λαογραφικοῦ Μουσείου. ‘Υπεστήριξεν ἐνθέρμως πᾶσαν δραστηριότητα τοῦ προέδρου καὶ παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν ἔξουσιοδότησιν νὰ συνεργάζεται μὲν ὅποιον ἥθελε κρίνει κατάλληλον δι’ ἐκάστην περίπτωσιν. Οὕτω ἡ συνεργασία τοῦ προέδρου μὲν πλειάδα συμπατριωτῶν μας ἀπέδωσε τὸ τόσον ἀξιόλογον περιοδικὸν τῆς ‘Εταιρείας «Σελίδες ἀπ’

τὴ Φωκίδα», ή ἔκδοσις καὶ ἡ διαρκής Θελτίωσις τοῦ δποίου ἀποτελεῖ ἐπίτευγμά του. Ἡ ἐκλογὴ ἐξ ἄλλου τοῦ ἔταίρου Γεωργίου Κουτσοκλένη ὡς Βοηθοῦ - ἐφόρου τοῦ δημιουργουμένου, τότε, Λαογραφικοῦ Μουσείου ὑπῆρξεν ἀπολύτως ἐπιτυχής. Ἡ συνεργασία τοῦ προέδρου Δημητρίου Κολοθοῦ μετὰ τοῦ Βοηθοῦ ἐφόρου Γεωργίου Κουτσοκλένη, ἐπικουρουμένου καὶ ὑπὸ τῆς ταμίου Εὐγενίας Γερολυμάτου, ἀπέδωσεν καρποὺς καὶ ἐντὸς ἔλαχιστου χρονικοῦ διαστήματος ἐλειτούργησεν τὸ Μουσεῖον, τὸ δποίον ὅλοι σῆμερον θαυμάζομεν. Τὸ δτὶ ἀποτελεῖ προσωπικόν των ἐπίτευγμα ούδεις ἀμφισβητεῖ καὶ ὅλοι γνωρίζομεν, δτὶ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ διέθεσαν ὅχι μόνον τὰς γνώσεις των καὶ τὴν ἴκανότητά ων, ἀλλὰ καὶ χειρωνακτικὴν ἀκόμη ἔργασίαν, ἀπασχολούμενοι μέχρι θαυμάτων νυχτός. Καὶ ἔτι πλέον, ἡ πρόθυμος ἀκρόασις κάθε προτάσεως, δποθενδήποτε προερχομένης, ἡ ἐνδελεχής μελέτη αὐτῆς καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῶν τυχὸν θετικῶν στοιχείων τῆς ηὕησεν τὴν ἀποδοτικότητά των καὶ τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς των.

Μὲ τὰς διαπιστώσεις αὐτὰς δὲν ἀποσκοπῶ εἰς τὴν προθολὴν οὐδενὸς ἡ, ἔτι περισσότερον, εἰς τὸ νὰ θίξω κανένα. Ἐπιθυμῶ δμως νὰ τονίσω τὸν ὑπέρμετρον ζῆλον μεθ' οὗ οὗτοι ἥργασθησαν καὶ τὸ ἀποδεδειγμένως μεγάλον ἔργον τὸ δποίον ἐπιτέλεσαν. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, πέραν τῶν θερμῶν συγχαρητηρίων τὰ δποῖα ἀπευθύνω πρὸς ἄποντα τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἐταιρείας, ποιοῦμαι ἰδιαιτέραν μνείαν τῶν δύο κυρίων δημιουργῶν τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας», χάριν δικαιοσύνης καὶ μόνον.

Τὴν παροῦσαν παρακαλῶ δπως δημοσιεύσετε εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ἐταιρείας.

Ἄπ' τὸ Βιθλίο κρίσεων - ἐντυπώσεων τοῦ Λ.Μ.Φ. διαλέγουμε στὴν τύχη:

«Θερμά καὶ εὐγνώμονα συγχαρητήρια γιὰ τὸ ἴστορικης σημασίας ἔργο σας».

«Σὰν Ἀμφισσεὺς εἶμαι περήφανος γιὰ τὸ ἔργο ποὺ παρουσιάσατε».

«Θερμά συγχαρητήρια γιὰ τὸ καταπληκτικὸ καὶ ἀπίθανο ἔργο σας, ποὺ στόλισε τὴν πόλη μας».

«Γιὰ τὴν πρώτη ἀξιόλογη δουλειὰ στὴν Ἀμφισσα, ἔνα μεγάλο εῦγε στοὺς δημιουργοὺς καὶ ἔνα εύχαριστῶ ἀπὸ μᾶς γι' αὐτοὺς ποὺ θ' ἀφήσουν στοὺς ἐπερχόμενους τὸ ἔργο αὐτό».

«Θερμά, πολὺ θερμά, συγχαρητήρια σὲ δσους δούλεψαν σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὴ διαφύλαξη ζωντανῆς τῆς πολιτιστικῆς καὶ λαογραφικῆς μας κληρονομιᾶς».

«Συγχαρητήρια γιὰ τὴν ὁραία, πλήρη συλλογή».

«Θερμά συγχαρητήρια γιά τό καταπληκτικό έργο σας».

«Θερμά συγχαρητήρια καὶ δύναμη γιὰ συνέχιση».

«Μεγάλη τιμὴ σ' αὐτοὺς ποὺ τιμοῦν τοὺς προγόνους... καὶ ὅμως μ' αὐτὰ μᾶς χάρισαν τὴ λευτεριά».

«Τιμὴ σ' ὅλους ποὺ ἔργαστηκαν καὶ ἔφεραν μιὰ πρόοδο στὸν τόπο μας».

«...καὶ μᾶς κάνατε νὰ πλουτίσουμε τὶς γνώσεις μας γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν παππούδων μας καὶ τῶν πατεράδων μας».

«Θερμά συγχαρητήρια σ' αὐτοὺς ποὺ προσπάθησαν νὰ μᾶς ἐνώσουν μὲ τὶς ρίζες τοῦ λαοῦ μας».

«Συγχαρητήρια στοὺς δωρητὲς καὶ ὅργανωτές».

«Μιὰ ἀξιέπαινη προσπάθεια ποὺ τιμᾶ τὴν "Αμφισσα καὶ γενικὰ τὴ Φωκίδα».

«Συγχαρητήρια γιὰ τὴν ἀξιόλογη δουλειά σας μέσα ἀπὸ τὴν ὄποια ἔμεῖς οἱ νέοι γνωρίζουμε τὸ παρελθόν τοῦ τόπου μας».

«Θερμὰ συγχαρητήρια καὶ καλὴ ἀρχή».

«Πολλὲς εὔχες καὶ ἔνα θερμὸ εὔχαριστῷ γιὰ τὴ γνωριμία μας μὲ τὴ λαϊκὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας».

«Μὲ πραγματικὴ συγκίνηση χαρήκαμε τὰ ἐκθέματα, ποὺ μᾶς ἔφεραν τόσο κοντὰ στὸ λαό μας, στὶς ρίζες μας. Συγχαίρουμε ἀπὸ καρδιᾶς αὐτοὺς ποὺ μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ μόχθο ἔκαμαν τὴ συγκέντρωση».

«Συνεχίστε τὴν προσπάθειά σας καὶ ἡ "Αμφισσα θὰ ἀποκτήσει ἔνα λαογραφικὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς Πατρίδας μας».

Καὶ ἔνα, ἀκόμα, πράγμα τοῦ συμπατριώτη μας λυκειάρχη Δημ. Παπακωνσταντίνου, Ἀθήνα, ποὺ ἡ θερμὴ συμπαράστασή του μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς δίνει δύναμη γιὰ καινούργιες προσπάθειες:

«...Χαιρετίζω μὲ βαθειὰ συγκίνηση καὶ σὰν φωτισμένη πρωτοβουλία καὶ σὰν πραγμάτωση τὴ δημιουργία τοῦ Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας, ποὺ ἥταν τόσο θεμελιακὸ γιὰ τὴν περιοχὴ μας. Τὸ πολιτιστικὸ αὐτὸ ἵδρυμα θὰ πρέπει νὰ τὸ ζεστάνει δλῶν μας ἡ πυρωμένη ψυχὴ γιὰ νὰ θωρακισθεῖ στὶς δυσκολίες, ποὺ θ' ἀντιμετωπίσει στὴν ἴστορικὴ του πορεία, πέρα ἀπὸ τὸν ἐμπλουτισμό του ποὺ τὸν δραματίζομαι ποικίλο καὶ πλούσιο, γιατὶ ἔχει νὰ δώσει πολλὰ ἡ τέχνη καὶ τὸ πνεῦμα, ὁ ἄγιος μόχθος καὶ ἡ ἐπινοητικότητα τῶν συμπολιτῶν μας.

Λυπήθηκα ἀληθινά, καὶ ὅχι συμβατικά, γιατὶ γιὰ λόγους ἀντικειμενικούς δὲν μπόρεσα νὰ σᾶς εὔχαριστήσω, φτάνοντας κοντά σας, καὶ νὰ κρατήσω τὸν παλμό σας.

Εὔχομαι πλήρη εύόδωση τοῦ μεγάλου σκοποῦ σας καὶ τὸ πιστεύω γιατὶ ἔχετε, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ περισσὴ ζωντάνια...».

Δ.Ι.Κ.

Σχολιάζοντας τὰ γεγονότα

Ταχτικὸς ἀναγνώστης τοῦ περιοδικοῦ μᾶς ἔστειλε τὸ παρακάτω σχόλιο:

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ. Κάποτε - κάποτε, σπανιώτατα θέσαια, τὰ ἀδύνατα γίνονται δυνατὰ καὶ τὰ ὄνειρα παίρνουν σάρκα καὶ ὅστά. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίαση εἶναι εὐνόητες.

Μία ἀπὸ τίς σπάνιες αὐτὲς περιπτώσεις ζήσαμε τὴν Κυριακή, 1 Ὁκτωβρίου ἐ.ξ. ὅσοι εἴχαμε τὴν τύχη νὰ παρευρεθοῦμε στὰ ἔγκαίνια τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας» προσκεκλημένοι ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν. Η Κυριακὴ αὐτὴ θὰ παραμείνῃ ζωντανὴ ἐσαεὶ στὴ μνήμη δλῶν μας, γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὸ ἀνεκπλήρωτο ὄνειρο τόσων γενεῶν, ἡ ἴδρυση δηλαδὴ ἐνὸς λαογραφικοῦ μουσείου στὸν τόπο μας, ἀπροσδόκητα — δὲν εἶχαν προηγηθῆ τυμπανοκρουσίες καὶ μεγάλα λόγια — πῆρε σάρκα καὶ ὅστὰ καὶ ἔγινε πραγματικότητα. Ἀναρίθμητοι συμπατριώτες συγκεντρώθηκαμε τὴν ἡμέρα αὐτῆς, γιὰ νὰ παραστοῦμε στὰ ἔγκαίνια καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸ Μουσεῖο γεμάτοι περιέργεια μὰ καὶ δυσπιστία. Πότε ἔγινε Μουσεῖο καὶ τί πρόλαβαν νὰ συγκεντρώσουν σὲ τόσο λίγο διάστημα; Αὐτὸς ἦταν τὸ ἔρωτημα καὶ πολλὲς ἀμφιβολίες μᾶς πλημμύριζαν. Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὅμως, θῆμα μας σ' αὐτό, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ζωῆς του, τὸ Μουσεῖο μᾶς ἐπεβλήθηκε. Μὲ τὴν πρώτη μαστιὰ διαπιστώσαμε, ὅτι πρόκειται γιὰ ἔνα σοθιάρδο ἐπίτευγμα, ἔνα ἔργο ἀξιώσεων, ποὺ ἔγινε μὲ πλήρη συναίσθηση τῆς τεράστιας εὐθύνης τῶν δημιουργῶν του ἔναντι τοῦ τόπου μας καὶ τῆς ἱστορίας του καὶ ποὺ ἀποδεικνύει τὴν πλήρη ὥριμότητά τους καὶ τὴν ἀγάπη τους γιὰ τὴ Φωκίδα. «Ολοι μείναμε ἀποσθολωμένοι, κατάπληκτοι κυριολεκτικά. Δὲν εἴχαμε φαντασθεῖ κάτι τέτοιο. Ο πλούτος τῶν ἐκθεμάτων, ἡ σωστὴ τοποθέτηση ποὺ ὀναδεικνύει τὸ καθένα, ἡ ἀρμονικὴ διευθέτηση κατὰ κατηγορίες καὶ ὁμάδες, ἡ ἀπολύτως ἐπιτυχὴς διαρρύθμιση τῶν χώρων καί, τέλος, ἐκεῖνο τὸ «κάτι», τὸ ἀκαθόριστο καὶ τὸ ἀπεριγραπτό, ποὺ πλανιέται στὶς αἰθουσες καὶ τὶς γεμίζει ζεστασιὰ καὶ φιλικὴ ἀτμόσφαιρα, ἦταν τὸ ἀπροσδόκητο. Νοιώσαμε τὸ περιβάλλον τόσο γνωστό, τόσο οἰκεῖο, τόσο δικό μας ποὺ δὲν εἴχαμε καμμιὰ διάθεση νὰ προχωρήσουμε πιὸ ἐκεῖν. Ο κόσμος ὅμως ποὺ συνωθεῖτο πίσω μας μᾶς ἔσπρωχνε πρὸς τὰ ἐμπρός. Προχωρούσαμε σιγά - σιγά καὶ σὲ κάθε θῆμα μᾶς περίμενε μιὰ καινούργια ἐκπληξη. «Ολα μᾶς φαίνονταν ἀπίστευτα καὶ εὐχόμαστε νὰ μὴν τελειώσει ποτὲ τὸ ὅμορφο αὐτὸς ὄνειρο, γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πραγματικότητα δλα τοῦτα. Καὶ ὅταν φθάσαμε στὴν

ξένοδο διαπιστώσαμε πώς θαθειά συγκίνηση μᾶς κατεῖχε ἀπ' ὅσα εἰδαμε καί, κυρίως, ἀπὸ τὴ μεγάλῃ προσφορὰ τῶν δλίγων συμπατριωτῶν μᾶς, ποὺ μὲ πενιχρὰ μέσα, ἀλλὰ περίσσεια διάθεση καὶ θέληση, ἐδημιούργησαν τὸ κόσμημα αὐτό. Παραδεχθήκαμε, ὅτι οἱ τόσο κολακευτικοὶ λόγοι τοῦ κ. Νομάρχου γιὰ τοὺς δημιουργούς του δὲν ήταν οἱ συνήθεις τυπικοὶ λόγοι ποὺ ἀκούγονται στὰ διάφορα ἔγκαίνια, ἀλλὰ λόγοι ποὺ ἐκπήγασαν ἀπὸ τὴ γνώση του γιὰ τὰ ἐπιτελεσθέντα, ἀπὸ τὴ συνειδητοποίηση τοῦ μεγέθους τῆς προσφορᾶς καὶ ποὺ ἀπηχούσαν τὴν πραγματικότητα. Καί, ἀκόμα, ἀντιληφθήκαμε πόσο ὁρθὰ δ. κ. πρόδρος τῆς Ἐταιρείας — ἡ ψυχὴ καὶ ὁ κύριος δημιουργὸς τοῦ τεράστιου αὐτοῦ ἔργου — ἀπευθύνθη ἰδιαιτέρως στοὺς «δημάρχους καὶ κοινοτάρχες τοῦ νομοῦ Φωκίδας» γιατὶ εἶναι φανερὸ πώς τὸ Μουσεῖο αὐτό, προορισμένο νὰ ζήσῃ στοὺς αἰῶνες, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνήκῃ στὴν Ἐταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν, ἀλλὰ στὴ Φωκίδα ὀλόκληρη, γιὰ τὴν δοποία καὶ δημιουργήθηκε. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ μᾶς γεννᾷ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἔργασθούμε δλοι γιὰ τὴ συμπλήρωση καὶ τὴν ἐπέκτασή του καὶ νὰ ἐνδιαφερθούμε ζωηρὰ γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὴν ἀπρόσκοπτη λειτουργία του. Καὶ οἱ ἀρχὲς τοῦ τόπου μας, κρατικὲς καὶ τοπικές, πρέπει ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ ζήτημα μὲ τὴ δέουσα σοθαρότητα καὶ νὰ ἀναλάθουν τὶς εὐθύνες τους.

Στὴν Ἐταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν, γενικά, καὶ εἰς τὰ δύο - τρία μέλη της, εἰδικότερα, ποὺ ἐμόχθησαν γιὰ τὴ δημιουργία ἐνὸς Μουσείου ἐφάμιλλου τῶν καλλιτέρων τῆς χώρας, στὸ εἶδος του, ἀπευθύνομεν εὐχαριστίας διὰ τὴν προσφοράν τους καὶ θερμὰ συγχαρητήρια διὰ τὸ δημιούργημά τους. «Οτι καὶ νὰ ποῦμε εἶναι λίγο. Τοὺς ἀξίζουν πολὺ περισσότερα καὶ δλοι καμαρώνουμε γι' αὐτούς. Εὗγε.

Θέλουμε δὲ νὰ πιστεύουμε, ὅτι στὸ μέλλον δὲν θὰ εἶναι μόνοι, ἀλλὰ πολλοὶ συμπατριῶτες μας θὰ ἔνισχύσουν τὶς ἀξιέπαινες προσπάθειες, ποὺ καταβάλλουν γιὰ τὸν τόπο μας, ὡς πρόθυμοι θοηθοὶ καὶ θερμοὶ συμπαραστάτες.

Τὸ εὐχόμαστε καὶ τὸ ἐλπίζουμε.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ἥταν τὸ θέμα διεθνοῦς συμποσίου ποὺ δργάωσε τὸ Εύρωπαϊκὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Δελφῶν στὶς 2-5.11.78.

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν προστασία τοῦ τοπίου, ποὺ ἔντονο ἐκδηλώθηκε τελευταία σ' ὅλο τὸν κόσμο, καὶ ἡ συμμετοχὴ ἀξιόλογων εἰδικῶν, ἐπιστημόνων καὶ πολιτικῶν ἀπὸ πολλὲς χῶρες τῆς Εύρωπης ἔφεραν πολλοὺς ἀκροατὲς στὸ συμπόσιο. Ἐξ ἀλλού, τὸ πολυσυζητημένο, ἀλλὰ ἀλυτό, ἀκόμα, θέμα τοῦ δελφικοῦ τοπίου ἔριχνε θαριὰ τὴ σκιά του στὸ συμπόσιο καὶ δέσποζε στὶς συζητήσεις, πράγμα ποὺ ζκανε ἔντονότερο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ. Αἰσθητὴ ἥταν δμως καὶ

ἀνεξήγητη ἡ ἀπουσία ἐντοπίων δύμλητῶν, καὶ ὑπάρχουν κάμποσοι ποὺ ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ ποὺ οἱ ἀπόψεις τους ἐπρεπε νὰ ἀκουστοῦν, μιὰ καὶ ἀποτελοῦν τὴ φωνὴ τοῦ τόπου. Ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις ἀναπτύχθηκαν ἀπ’ τοὺς δύμλητές, γνῶμες ἀκροατῶν ἀκούστηκαν στὶς συζητήσεις, καὶ στὶς δύμάδες ἐργασίας ὑποθέλητηκαν πολλὲς προτάσεις. "Αλλες ἥσαν δρθὲς καὶ πραγματοποίησιμες, ἄλλες ἀνεδαφικὲς καὶ οὐτοπιστικές, πολλὲς θεωρητικὲς — «ἀκαδημαϊκοῦ χαρακτῆρα» — καὶ μερικὲς ἔκ τοῦ.. πονηροῦ. Πάντως ἀπ’ τὰ συμπεράσματα ποὺ ὅγηκαν, δπως τουλάχιστον διατυπώθηκαν τὴν τελευταία μέρα, ἔλειψαν οἱ προτάσεις ἔκεινες ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ συμβάλλουν ἀποφασιστικὰ στὴ λύση τοῦ προθέληματος «δελφικὸ τοπίο» καὶ στὸ γεφύρωμα τοῦ χαρακτῆρος ποὺ χωρίζει τὶς διάφορες ἀπόψεις.

Καὶ ὅμως ὁ τόπος μας ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη γιὰ τὴν ἔξεύρεση μιᾶς λύσεως τοῦ προθέληματος αὐτοῦ, ποὺ ἔχει ἄμεση ἐπίπτωση στὴν ἀνάπτυξή του. Κάθε ἀναθολὴ στὴν ἀναζήτηση λύσεως παρεμποδίζει τὶς ἀναπτυξιακὲς πρωτοθουλίες καί, ἀπ’ τὴν ἄλλη πλευρά, ἐπιτρέπει τὴν ἵκανοποίηση προσωπικῶν μικροεπιδιώξεων πού, σιγά - σιγά, ἀλλοιώνουν τὸ τοπίο καὶ δημιουργοῦν κακὸ προηγούμενο.

Η Ἐταιρεία θεωρεῖ ἐπιθεβλημένη τίν, ὅσο τὸ δυνατὸν συντομότερη, λύση τοῦ προθέληματος καὶ τὴν ἄμεση λήψη μέτρων γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς διαφαινόμενης καταστροφῆς τοῦ τοπίου. Θεωρεῖ ἀναγκαία τὴν καταθολὴ κάθε προσπάθειας γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, τῆς περιοχῆς καί, ἐπομένως, συζητήσιμη, κατ’ ἀρχήν, δποιαδήποτε πρόταση ποὺ συμβάλλει σ’ αὐτή. Παράλληλα ὅμως θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη προϋπόθεση τὴ διαφύλαξη ἀλώβητου τοῦ δελφικοῦ τοπίου καὶ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος ἀπ’ τὴν ὑποθάμιση. Πιστεύει στὴν ἀνάγκη δημιουργίας νέων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν στὸν τόπο μας, γιὰ ν’ ἀποφευχθεῖ ὁ οἰκονομικὸς καὶ δημιουργικὸς μαρασμός του, χωρὶς ὅμως νὰ παραβλαφτοῦν ἔκεινες ποὺ ἥδη ὑπάρχουν — τουρισμὸς λόγω ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ δελφικοῦ τοπίου, ἐλαιοπαραγωγὴ κλπ. — καὶ τὴν πλήρη προστασία τοῦ περιβάλλοντος στὸ διποῦ ζοῦμε. "Εχει δὲ τὴν πεποίθηση πῶς μπορεῖ νὰ ἔξασφαλιστεῖ μιὰς καλλίτερη ποιότητα ζωῆς, ἐὰν ἐπιδειχτεῖ ἀπ’ ὅλους ἀμέριστο ἐνδιαφέροντος γιὰ σωστές, ρεαλιστικές, λύσεις, γιὰ σχολαστικὴ ἐφαρμογὴ τῶν τεχνολογικῶν δεδομένων καὶ ἐὰν τὸ γενικὸ συμφέρον προταχθεῖ ἀπ’ τὸ μερικότερο.

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΟ «ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ». Μὲ μεγάλη ἵκανοποίηση ἡ Ε.Φ.Μ. διαπιστώνει τὴν τεράστια ἀπήχηση ποὺ εἶχε τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» στὸ μαθητόκοσμο καὶ γενικὰ στὴν νεολαία. Καθημερινὰ μαθητὲς καὶ μαθήτριες τῶν σχολείων, τῶν γυμνασίων καὶ τῶν λυκείων τῆς περιοχῆς μας, δπως ἐπίσης πρόσκοποι καὶ ὁδηγοί, τὸ ἐπισκέπτονται, καὶ τ’ ἀναγραφόμενα στὸ σχετικὸ 61

Ο ΓΕΡΟ - ΑΡΧΟΝΤΑΡΗΣ

ΜΗΤΣΟΥ ΕΛΑΤΟΥ

B'.

Αποτέλεσμα όταν γάλι βρεθοῦμε, πολλές φορές, δίπλα - δίπλα μὲ τοὺς ιταλούς, γὰλ γλυτώσουμε — σὰν ἀπὸ θαῦμα — μερικές φορές, τίς παγάνες τους ἔγω δυὸς - τρεῖς φορές πέσσαμε στὶς χωστές τους καὶ ἀγαγητήκαμε ν' ἀνοίξουμε δρόμο μὲ τὸ γτουφέκι. Οἱ γτουφεκιές ὅμως ἀνανέωγαν τὴ λύσσα τους, καὶ τὸ κυνηγγῆτὸ γιγάτων δλέγα σκληρότερο χωρὶς τίποτα γάλι βρεύει γιὰ μᾶς. "Οταν μάλιστα, ἐκεῖ ποὺ τριγυρίζαμε, δρήκαμε καὶ ἔγαν ἄλλο «κλα-

τοὺς λιγοστοὺς μας τροφοδότες. Στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά, πάλι, ἀπλώθηκε ἡ πείγα, σκληρὴ καὶ ἀδυσώπητη, καὶ ὅλοι ἀρχισαν γὰλ κρύδουν, δτὶ τρόφιμο ἐπεφτε στὰ χέρια τους. Ποιὸς γὰ σκεφτεῖ τώρα ἐμῆς καὶ τί γάλι τοῦ περισσέψει; Καὶ, τὸ χειρότερο, ἔγοπλοι λήστες πιάσαν τὰ ντερβένια καὶ λήστευαν τὸν κοσμάκη πού, ἀλαφιασμένος ἀπὸ τὴ φοδέρα τῆς πείγας, ἐτρεχει γὰλ ἔξασφαλίσει ἔνα κομμάτι ψωμό. Τοῦτο ἔκανε ὑποπτούς καὶ ἀνεπιθύμητους ὅσους κρατοῦσαν γτουφέκι καὶ ἄγτε ἔστι γάλι βρεῖς

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΕΣΦΑΛΜΕΝΩΝ

Στὴ σελίδα 6/Ι94, σειρά Ι2 ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένου "στὸ γεφύρωμα τοῦ χαρακτῆρος" διάβαζε "στὸ γεφύρωμα τοῦ χάσματος". Επίσης στὴν αὐτὴ σελίδα, σειρά 28 ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένου "καὶ δημιουργικὸς μαρασμὸς του" διάβαζε Ήπαὶ δημογραφικὸς μαρασμὸς του". -

νηκαν πρώιμα στὰ βουγά, καὶ οἱ παγινιὲς ποὺ τὸ ἀκολούθησαν, διώξαν τοὺς ξωμάχους ἀπὸ τὸ βουγό καὶ ἔτσι χάσαμε μερικοὺς ἀπ'

ροῦ τὶ μπορούσαμε γὰλ περιμένουμε; Οἱ μέρες μας ὥταν πιὰ μετρημένες καὶ κάτι ἐπρεπε γὰλ κάγουμε. Αποφασίσαμε, λοιπόν,

βλίο ἐντυπώσεων μιλοῦν εὔγλωττα γιὰ τὸ ἀφυπνιζόμενο ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὶς παραδόσεις τοῦ τόπου καὶ γιὰ τὰ μέσα καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν παππούδων τους.

Στοὺς δάσκαλους καὶ καθηγητές, τοὺς ἀρχηγούς προσκόπων, δηγῶν κλπ., πού, παράλληλα μὲ τὸ κύριο ἔργο τους, συμβόλλουν, μὲ τὶς ἐπισκέψεις αὐτές, στὸ ξύπνημα τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς νεολαίας, καὶ εὑρύνει τοὺς δρίζοντές της, ἡ Ἐταιρεία ἐκφράζει θερμές εύχαριστίες.

Δ.Ι.Κ.

ἀψηφώντας κάθε κίντυγο, γ' ἀφήσουμε τὴν σπηλιὰ καὶ γὰ φάξουμε γιὰ φᾶται.

Καὶ ξεκινήσαμε τὸ πρῶτον.

Τὰ σκοτάδια εἶχαν πέσει γιὰ καλὰ ὅταν, ἀθύρωντα καὶ προφυλαχτικά, κινήσαμε γιὰ τὸ Μοναστήρι. Ζυγώσαμε, πιάσαμε θέσεις καὶ μὲ τὰ ντουφέκια ἔτοιμα καλύψαμε τὸν Κυριάκο ποὺ σίμωσε τὴν μπασιὰ καὶ χτύπησε τὴν βαριὰ πόρτα. Ὁ δυνατὸς ἀγέρας, ποὺ σάρωνε τὸ ξέφωτο ἐπεργενε τὸ χτύπο μακριὰ καὶ χρειάστηκε νὰ τὸ ἐπαναλάβει πολλὲς φορές. Κάποια στιγμή, αἰώνιας ὀλόκληρος μᾶς φάγηκε, ἔνα ἀδύνατο φῶς θαυμόφεζε φηλά, πάνω ἀπ' τὴν μπασιά, καὶ μὰς φωνὴ ἀκούστηκε ἀπ' τὸ παραθυράκι ποὺ μισάνοιξε:

—«Ποιὸς εἶγαι, τέτοια ὥρα;»

—«Καλοὶ ἀγθρῶποι εἴμαστε παπποῦ, ἀγοῖξε» ἀπάντησε ὁ Κυριάκος. «Χαθήκαμε στὸ δάσος καὶ μᾶς φάγανε τὰ χιόνια.»

Σιωπὴ ἀκολούθησε τὰ λόγια του, σὰν νάταν δισταγμὸς ἀπ' τὸ ἀπρόσμενο ή σὰν νὰ μήν ἀκουσαν καλά. Τὸ ἀδύνατο φῶς, η παρηγοριά μας, χάθηκε καὶ ἀπομείναμε στὸ βαθὺ σκοτάδι γεμάτοι ἀγωγία, τρέμουτας ἀπ' τὸ κρύο καὶ τὴν ἀδημονία. Κάποιες —πόση ὥρα πέρασε;— κρότος ἀμπάρας ἀκούστηκε καὶ ἀπ' τὸ παραπόρτι ποὺ ἀγοῖξε ξεπρόβαλε ἔνας καλύγερος κρατώντας τὸ λαδοφάγαρό του. Πλησάσαμε πρὸς τὰ ἔκει καὶ ἔνας —ἔνας χωθήκαμε στὸ στεγὸ ἄνοιγμα κυττάζοντας τριγύρω καχύποπτα. Ἡσυχία φαινόταν νὰ βασιλεύει στὶς ἔρημες αὐλές καὶ μονάχα ὁ τρελλὸς ἀγέρας σφύριζε στροβιλίζοντας τὸ παγωμένο χιόνι.

—«Ποιοὶ εἴσαστε;» ρώτησε πάλι ὁ πορτάρης, σηκώνοντας φηλὰ τὸ λαδοφάγαρο γιὰ νὰ μᾶς δεῖ καλλίτερα. «Τὶ ζητάτε ἐδῶ;» συμπλήρωσε βλέποντας τώρα τὰ ντουφέκια μας.

—«Ἀγθρῶποι τοῦ ντουφεκιοῦ εἴμαστε,

γέρο» ἀπάντησε τραχιὰ δ Νικόλας, γευριασμένος ἀπ' τὸ φῶς ποὺ τὸν τύφλωνε. «Πάρε πέρα τὸ φανάρι καὶ φώναξε γρήγορα τὸ γούμενο».

Τὸ χέρι τοῦ καλύγερου ἀπόμειγε ἔκει φηλά, λές καὶ κοκκάλωσε, καὶ τὸ ἀδύνατο φῶς ἔξακολούθησε γὰ μᾶς φωτίζει. Ὁ πορτάρης φαινόταν γὰ τάχει χαμέγα.

—«Τὸν κακὸ σας τὸν καιρὸ εἰσάστε, παλιόπαιδα» ἀκούστηκε ξάφγου μιὰ βαριὰ φωνὴ πίσω μας, ποὺ μᾶς ἔκανε νὰ τιναχτοῦμε σφίγγοντας τὰ ντουφέκια. Γυρίσαμε πρὸς τὰ ἔκει καὶ εἶδαμε ἔνα καλύγερο, ποὺ ξεπρόβαλλε ἀπὸ ἔνα πορτάκι. Πανύψηλος, ἐπιβλητικός, μὲ μαῆρα ράσα καὶ κάτασπρα γενομούστακα, ἵδια παλιὰ εἰκόνα, γεννοῦσε τὸ δέος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμπιστούνη. Ἡταν ὁ ἀρχοντάρης τοῦ Μοναστηριοῦ. Τὸ διαπεραστικὸ βλέμμα του πηδοῦσε, ἀεικίνητο, ἀπ' τὸν ἔνα στὸν ἄλλο καὶ μᾶς ἀτένιζε ἐπίμονα σὰ γάθελε νὰ διαβάσει τὶς σκέψεις μας, καὶ τὶς πιὸ ἀπόκρυφες. «Τὶ στεκόσαστε ἐδῶ;» εἶπε. «Τράβα γιὰ τὸ κελλί μου» πρόσταξε τὸν πορτάρη.

Κινήσαμε ἀμίλητοι πίσω ἀπ' τὸ φανάρι, ποὺ θαυμόφεγγε τρεμάμενο. Περάσαμε τὶς κρουσταλιασμένες αὐλές, ἀνεδήκαμε στὸ χαριάτι, κατεδήκαμε μιὰ σκάλα καὶ καταλήξαμε σ' ἔνα εὐρύχωρο κελλί, ὃπου μιὰ μεγάλη φωτιὰ ἔκαιγε στὴ φωτοκαΐδα. Ἐδῶ μάλιστα! Ἐδῶ μέσα ὅλα εἶναι ἀλλοιώτικα, ἀπίστευτα. Τὰ φαρδιὰ μεντέρια, τὰ καθαρὰ στρωσίδια, η ζέστα ποὺ πληριώνει τὰ πάντα —ὄνειρο ἀπίστευτο γιὰ μᾶς— η θαλπωρή ποὺ πλανιάταν γύρω μας δὲ θύμιζαν τίποτα ἀπ' τὸν πόλεμο, τὴν πείγα καὶ τὴν παγωνιὰ τοῦ δάσους καὶ τῆς κατοχῆς. Ἀνασανάμε μὲ ἀνακούφιση, πετάξαμε ἀπὸ πάγω μας τὶς βαριές, μουσκεμένες, κάπες καὶ ξεκρεμάσαμε ἀπ' τὶς πλάτες τὰ ντουφέκια καὶ τὰ σταυρωτὰ φυσεκλίκια. Καθηγάμε στὰ μεντέρια, κοντὰ στὴ φωτιά, ἀποκαμωμένοι. Η ζέστα ἐμπλαίνε, θαρρεῖς,

μέσα μας, ἔφτανε μέχρι τὰ κόκκαλα, ποὺ πογοῦσαν, καὶ μᾶς συνέφερε σιγά - σιγά. Καὶ ὅταν ἤρθη τὸ ζεστὸ φαι τριχτήκαμε, ἵδιοι πεινασμένοι λύκοι, καὶ ἀδειάσαμε ἀμέσως τὰ πιάτα, ξεχύνγτας τὰ πάντα. Σὰν ἀποφάγαμε, χορτασμένοι πιά, θυμηθήκαμε τὸ γέρο ἀρχογυάρη πού, καθισμένος, στὴ φωτοκαΐά, κύπταζε πότε ἐμάς καὶ πότε τὶς λόχες τῆς φωτιᾶς, ποὺ παιχνίδιζαν χαρούμενα. Σταθήκαμε ἀμήχανοι, ντροπιασμένοι ἀπ' τὸ φέρσιμό μας, μὴ ξέροντας πώς γ' ἀρχίσουμε καὶ τί νὰ ποῦμε. Τὴ σιωπὴ ἔκοψε, ὅμως, δὲ ἵδιος ποὺ γυρίζοντας σὲ μένα ρώτησε ἥσυχα:

— «Δὲν εἶσαι τοῦ Νίκου τοῦ Λύγγου ἀπ' τὸ Κέδρο;»

— «Ναι» ἀπάγτησα ξαφνιασμένος. «Τὸν γνωρίζεις;»

— «Ο μπάρμπας σου δὲ Κίτσος τί κάνει; ξαναρώτησε.»

— «Ο μπάρμπας μου δὲ Κίτσος;» ἀπόρεσα. «Μὰ ἔχει πεθάνει ἐδῶ καὶ ἐνάμιση χρόνο, παππούλη. Δὲν τὸ ξέρεις;»

— «Μπά! Πλέθανε;» ξανάπε. «Ο θεός δὲ τὸν σχώρεσει, λοιπόν.»

Η σιωπὴ ἔπεσε καὶ πάλι δαριά. Μὰ σὲ λίγο ξαναρώτησε, ἀργά, ἡρεμα, παιίζοντας τὸ κομπολόδι του.

— «Σὰ γὰ λέμε οἱ τρεῖς εἶσαστε οἱ Κεδριγοί. Μάντεψα καλά;»

— «Ναι» ἀποκριθήκαμε.

— «Ο τέταρτος;»

— «Δικός μας είναι κι αὐτός, παπποῦ. Απ' τὰ μέρη τῆς Καταβόθρας.»

— «Α!! Μάλιστα. Είναι αὐτός μὲ τὸν Ιταλό, ἔ; Εἶσαστε οἱ ἐπικηρυγμένοι δηλαδή.»

Μείγαμε ἄφωνοι ἀπ' τὴν σαστιμάρα. Τοῦτος φαινεται νὰ ξέρει τὸ κάθε τι γιὰ μᾶς κι ἀς ζοῦμε τόσο μακριά. Τὶ σόء ἀνθρωπος νάναι; σκεφτήκαμε μὲ κάποια ἀγησυχία. Ήριν ὅμως έροῦμε μὰ ἔξήγηση δὲ ἀρχοτάρης, ἀπόκοσμος πάγτοτε, ξαναρώτησε:

— «Πῶς ἀπ' τὰ μέρη μας, λεβέντες; Γιὰ ποῦ τὸ βάλατε; Βαρεθήκατε μήπως τὸ «κλαρί» καὶ πᾶτε γὰ παραδοθεῖτε;»

Κεραυνὸς γάπεψε στὰ πόδια μας δὲ θὰ μᾶς ξάφνιαζε περισσότερο. Τὶ λέει τοῦτος; Πῶς μιλάει ἔτσι; ἀναρωτηθήκαμε μὲ φανερή ταραχή. Ποῦ τὸ πάει, ἄραγε;

Μὰ ἐκεῖνος, ἀδιάφορα, σὰ νάταν πολὺ μακριὰ μας, συγέχισε:

— «Βαριὰ ἡ καλογερική, ποὺ λένε, παλληκαράδες μου, ἔ; Εὔκολα παρασταίνεις τὸν ἄνθρωπο τοῦ γτουφεκιοῦ, δύσκολη ὅμως ἡ ζωὴ του. Λοιπόν, πότε παρουσιάζομαστε;

Δὲν ἀποκρίθηκε κανένας, μὰς ἡ ἀγησυχία ὅλο καὶ φούντωγε μέσα μας. Τὶ λέει καὶ ματαλέει γιὰ παράδοση τοῦτος; Λὲς νάναι γροικημένος μὲ τοὺς Ιταλούς καὶ γὰ πάθουμε καμιά δουλειά; σκεφτόμαστε κυττάζοντας τὰ γτουφέκια μας.

— «Δὲν ἀποκριγόμαστε; Ρώτησα, πότε παρουσιάζομαστε;»

— «Ποτέ, καλόγερε, ποτέ, τ' ἀκοῦς;» ξέσπασε τώρα δὲ Κυριάκος, πηδώντας πάγω.

— «Πάμε γὰ φύγουμε» εἶπε σὲ μᾶς. «Δὲν ἔχουν πιὰ ψυχὴ οἱ καλόγεροι. Τούρκεψαν.»

— «Μπά!! Ζωηρέψατε βλέπω» σάρκας δὲ ἀρχοντάρης. «Γιά ποῦ, μὲ τὸ καλό;»

— «Μή γνοιάζεσαι» ξαναποκρίθηκε ἀπότομα δὲ Κυριάκος, κρεμώντας τὸ γτουφέκι στὸν ὄμο. «Πάμε.»

— «Πρέπει γὰ ξέρετε, δτι μὲ τὸ χιόνι δὲν παίζει κανένας, μήτε κάν οι λύκοι. Καὶ τώρα χιονίζει. Καταλάβατε;» εἶπε δὲ γέρο καλόγερος, παράξενος καὶ μακριγός πάγτοτε, σὰ γὰ διάδαζε έισιλίο.

— «Κάλλιο στὰ χιόνια, γέρο, καὶ στοὺς λύκους παρὰ στὴ σφηκοφωληὰ» εἶπαμε ὅλοι μᾶς καὶ ἀγοίζαμε ἀποφασιστικά τὴν πόρτα.

— «Ποῦ πᾶτε, μωρέ;» πετάχτηκε πάνω

έ ἀρχοντάρης. «Πότε εἴφυγε ἄνθρωπος ἀπὸ δῶ μὲ χιόνι; »Ε!! Πότε; Ἐφῆστε τ' ἄρματα κάτω» πρόσταξε. «Θά μείνετε ἀπόψε ἐδῶ καὶ σὰν ἔημερώσει ὁ Θεός τὴν μέρα τραβάτε ὅπου θέλετε», συμπλήρωσε.

— «Πῶς νὰ μείνουμε, παππούλη, ποὺ ὅλο στὴν παράδοση τὸ πᾶς;» εἶπαμε μὲ παράπονο. «Ψωμὶ ζητήσαμε καὶ ὅχι μεσίτες γιὰ παράδοση.»

— «Αὐτὸς εἶναι ποὺ σᾶς πείραξε;» εἶπε χαμογελώντας τώρα. «Καλά, καθῆστε καὶ δὲν ματαμίλαμε γιὰ τέτοια. »Αυτε σιμῶστε στὴ φωτιά.»

Σταθήκαμε λίγη ὥρα ἀκίνητοι, δίδουλοι, μὴ ἔροντας τί νὰ κάνουμε. Νὰ μείνουμε, γιὰ νὰ φύγουμε; Στὸ τέλος γικήσκαμε τοὺς δισταγμούς καὶ τοὺς φόδους καὶ μείναμε. Ξεζωστήκαμε τ' ἄρματα καὶ ξυρώσαμε στὴ φωτιά. Ἡταν δέδαια πολὺ παγερή ἡ ἀποφινὴ γύχτα, ἥταν τὸ χιόνι ποῦπεφτε ἀσταμάτητα, ἥταν ὅμως καὶ κάτι στὴ θωριὰ τοῦ καλόγερου, ποὺ μᾶς ἔκανε νὰ τὸν ἐμπιστευτοῦμε, παρὰ τὰ λόγια του, καὶ νὰ μείνουμε. Καὶ ὅχι μονάχα μείγαμε, ἀλλὰ ἀποκριθήκαμε ἵσα, σὰ σὲ ξομολόγο, σ' ὅτι μᾶς ρώτησε. Τὰ λίγα χρόνια μας, τ' ἀπονήρευτα, ἐμπιστεύτηκαν, σὰν ἀπὸ ἔνστικτο, θαρρεῖς, στὸν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τὸ ἔνστικτο σπάνια λαθεύει.

— «Δίσεχτα τὰ χρόνια τοῦτα, παιδιά μου, καὶ τὰ πράματα μαῦρα κι ἄραχλα», ἄρχισε ὁ γέρο - ἀρχοντάρης σὰν τελειώσαν τὰ ἐρωτήματα. «Γιὰ τὸ λόγος αὐτὸς πρέπει νὰ μὴν εἴμαστε ἀπερίσκεφτοι καὶ, ἀκόμα, ἔσεις οἱ γέοι γὰ μὴν εἴσαστε ἀψεῖς. Παιδιά εἴσαστε, δὲ λέω, ἀλλὰ μιὰ καὶ καταπιαστήκατε μὲ δουλειές μεγαλίστικες πρέπει νὰ σκεφτόσαστε βαθιὰ καὶ στοχαστικά. Καὶ ἐγώ, ἀπὸ τὴν ἀλλη πλευρά, δυὸ φορὲς στοχαστικά, μεγάλη διέπεις ἡ εὔθυνη μου. Βαριὰ κληρονομιά, παιδιά μου, τὸ Μογαστήρι, πολλές οἱ φυχές ποὺ σέργει στοὺς ὕμους του, δύσκολη ἡ θέση μας. Οἱ μέρες

εἶναι πογηρὲς καὶ δσοι χαίρονται στὴν ἀγαμπούμπούλα ἀφορμὴ ζητῶν γιὰ νὰ βάλουν χέρι στὸ διός του καὶ νὰ τὸ διαγουμίσουν. Τὶς προάλλες, μαζὶ μὲ τοὺς ἵταλούς, ήρθαν καὶ μερικὰ τσακάλια, ποὺ κύτταζαν γύρω τους λαίμαργα. Τοὺς μυρίστηκα μὲ τὴν πρώτη μὰ ἔκανα τὸν κυνό. Ἡταν ἐκεῖνοι, ποὺ κάψαν τὰ βλάχικα κογάκια στὸ Πέρα Βουγό, γιὰ νὰ σκεπάσουν τὸ διαγούμισμα, καὶ σκοτώσαν τοὺς πιστικούς, γιὰ ν' ἀρπάξουν τὰ κοπάδια. Οἱ ἴδιοι πάλι, μὲ κάτι τέτοια, ἀνάγκασαν τὸν τσέλιγγα τὸν τραγό, τὸν Αὐγεριγὸ γτέ, νὰ θγεῖ στὸ «κλαρί» καὶ οἱ ἴδιοι πάλι τὸν φάγανε μὲ μπαμπεσιὰ πρὶν κάνα μῆγα. Χρειάζεται λοιπὸν προσοχὴ μεγάλη, φρονιμάδα πολλή καὶ πονηριὰ ἀλεποῦς σὲ κάθε περίπτωση. Τὸ Μογαστήρι τοῦτο, χτισμένο μὲ τὸν ἰδρώτα τῶν χωριανῶν καὶ συντηρημένο ἀπὸ τὸ ὑστέρημά τους, χρόνια καὶ χρόνια εἶναι στήριγμα καὶ ἀπαντοχή τους. Στήριγμά τους, γερὸ κι ἀτράνταχτο, δ "Αγιος — μεγάλη ἡ χάρη Του — ποὺ ἀπὸ δῶ πάνω, βιγλάτορας σωστός, προστάτεψε πάντοτε τὸν τόπο ἀπὸ κάθε συμφορὰς καὶ ἀπαντοχής τους, γιατὶ δῶ πάνω δρίσκαι λιμάνι ν' ἀπαγγείάσουν στὶς μπόρες καὶ βάλσαμο γὰ γιάνουν τὶς πληγές τους. Μέχρι κρυφὸ σχολεὶο γιὰ τὰ σκλαδωμένα ἔλληγόπουλα εἶχε ἐδῶ. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ εὐθύνη, παράδοση πολλῶν αἰώνων, εἶγαι σήμερα στὶς δικές μας πλάτες, μολύνι ἀσήκωτο. Τὸ Μογαστήρι, καὶ ἡ παράδοσή του, πρέπει νὰ μείνει ἀβλαβὸ ὅσο γίνεται περισσότερο, γιὰ τὸ καλὸ τῆς χριστιανοσύνης καὶ τοῦ σκλαδωμένου ἔθνους. Αὐτὸς εἶγαι δ λόγος ποὺ μᾶς κάνει νὰ μετράμε τὸ κάθε τὶ καὶ νὰ ξυράζουμε τὸν καθένα. Φτάνετε ἀπόψε ἔσεις μέσα στὴν ἀγρια γύχτα, παραμονὴ Χριστουγέννων, καὶ ζητᾶτε κονάκι. Κονάκι καὶ δοήθεια δίγει τὸ Μογαστήρι σ' ὅποιον χτυπήσει τὴν πόρτα του, μπέσα ὅμως δὲν δίνει σὲ κανέγαν. Γιὰ μιὰ στιγμή, ἐκεῖ στὴ μπασιά,

πίστεψα πώς είσαστε τις αστίες, σταλμένοι
ἀπ' τὰ τσακάλια. Πήρε δμως τὸ μάτι μου
τοῦτον δῶ, τὸν γνώρισα — τόξερα πώς ὁ
μπάρμπας σου δὲ Κίτσος ἔχει πεθάνει, για-
τὶ ήταν φίλος μου — καὶ κατάλαβα ποιοὶ^{τί}
εἰσαστε. Καὶ πάλι οἱ δμως δὲν ἤξερα τί σκο-
ποὺς εἴχατε καὶ ἐπρεπε δύπωσδήποτε γὰ
μάθω. Γιατὶ μὴν ἔχεχάτε πώς, δέξα ἀπ'
τὰ τσακάλια, φύτρωσε τώρα τελευταία κι
ἔγα ἄλλο ζιζάνιο, οἱ ληστές, παγαθεμά
τους. Καταλάβατε λοιπὸν γιὰ ποιὸ λόγο
μιλοῦσε ἔτσι; Δουλειά μου εἶναι γὰ μαθά-
νω μὲ ποιοὺς ἔχω γὰ κάνω καὶ τί σκοπὸ
ἔχουν, μὲ κάθε τρόπο καὶ γιὰ γὰ πορεύο-
μαι ἀνάλογα. "Ετσι κάνων καὶ οἱ «γέρον-
τές» μας, ποὺ κι αὐτοὶ μάθαν τὸ τρόπο ἀπ'
τοὺς δικούς τους «γέροντες», καὶ ἔτσι μπό-
ρεσαν γὰ πορευτοῦν, χρόνια καὶ χρόνια,
χωρὶς πολλὲς ζημιές ἀκόμα καὶ στὴ τουρ-
κοκρατία. Ιταλοὶ καὶ τσακάλια ἔχουν πολ-
λοὺς ἀκόμα λόγους γὰ μᾶς ἔχουν στὸ μά-
τι καὶ γὰ θέλουν τὸν ἀφανισμό μας. Εέ-
ρουν καλὰ πώς ἐδῶ μέσα θλάστησε — φυ-
σικὸ ήταν — ή ίδεα τοῦ Σηκωμοῦ πολὺ^{τί}
πρὶν σημάνει ή ἀναστάσιμη καμπάνα τοῦ
'21. Σὲ τοῦτα τὰ κελλιά ζοῦσαν ἐκεῖνοι
ποὺ τὸν ἑτοίμασαν, ἐδῶ συνάζουταν οἱ κε-
φαλές, τὰ λέγαν καὶ τὰ κανόνιζαν, ἀπὸ
δῶ γροικιόταν μὲ τὰ παλληκάρια. Ἐδῶ
συνάχτηκαν τὴν θλογημένη μέρα, στὶς αὐ-
λὲς τοῦτες σήκωσαν φηλὰ τὸ φλάμπουρο
τοῦ Ἀγώνα καὶ δρκίστηκαν τὸ Λευτεριά
ἢ Θάνατος καὶ ἀπὸ δῶ ἔχεύθηκαν — χεί-
μαρρος θολὸς καὶ ἀσυγκράτητος — γιὰ γὰ
λευτερώσουν τὸν τόπο. Εέρουν πώς ἀπὸ
δῶ κούναγε τὰ γήματα τῆς Φιλικῆς ὁ Δε-
σπότης μας, δὲ Ήσαΐας, ἐδῶ πρωτοβλόγη-
σε τ' ἀρματα σὰν ἥρθε ή μεγάλη στιγμὴ
καὶ πώς ἐδῶ πάλι ζώστηκε τὸ γιαταγάνι
ξεκιγώντας, μαζὶ μὲ τὸ Διάκο καὶ τόσους
ἄλλους, γιὰ τὴν ἀθανασία, Χαλκωμάτα κι
Ἀλαμάγα. Γιὰ τοῦτα τὸ θλέπουν μὲ μισὸ
μάτι καὶ μηχανεύονται τὸν ὅλεθρό του.
Φοδοῦνται τ' ὅγοικα τοῦ Δεσπότη μας πού,

μὲ τὸ σπαθὶ καὶ τὴν θυσία τῆς ζωῆς του
— δχι μὲ λόγια — ἔδειξε περίτραγα στὸ
Γέγος τὴν ἀπόφαση τοῦ Σηκωμοῦ καὶ τρέ-
μουν τὸ παράδειγμά του. Τρέμουν ἀκόμα
τοὺς ἵσκιους τοῦ Πλανουργιά, τοῦ Ἀγτρού-
του, τῶν Τζαδελαίων, τοῦ Δυοδουνιώτη, τοῦ
Γκούρα καὶ τόσων ἄλλων ἀγωνιστῶν
— ποῦ νὰ θυμᾶμαι ὀνόματα; — ποὺ πλα-
γιῶνται ἐδῶ μέσα. Εέρουν τὸ ρόλο τους
στὸ Σηκωμό μὲ τὰ πάμπολλα δοσίματα
καὶ τὴν περίθαλψη τῶν λαβωμένων ἀγω-
νιστῶν καὶ τῶν κατατρεμένων γυναικοπαί-
δων. "Ολα τοῦτα τὰ μάθαν καλὰ καὶ τὰ
φοδοῦνται. Φοδοῦνται τὸ παράδειγμά τους
καὶ τὴν ἐπανάληψή τους, γι' αὐτὸ πασχί-
ζουν γὰ τὰ σδύσουν. Εεχγάνε πώς αὐτά, ἡ
ἱστορία, δὲν σδύγει ποτὲ καὶ μὲ τίποτα,
ὅπως δὲν τὰ σδύσαν κι ἄλλοι, πρωτύτερα
ἀπ' αὐτούς. Γιὰ σκεφτῆτε. Πόσοι ἔχτροι
πέρασαν καὶ τότε ἀπὸ δῶ καὶ τὸ ρήμαξαν,
πόσες μάχες ἔγιγναν — γὰ τὰ Ταμπού-
ρια —, πόσα ἀστροπελέκια τὸ χτύπησαν,
πόσες μπόρες τὸ ξεθεμελιώσαν; "Η ἄγια
μέρα τῆς Λευτεριᾶς τὸ θρήκε χάλασμα, ἀ-
ποκατέδι μαυρισμένο καὶ ἔρημο. Ἀνασκα-
μένη ἡ ἐκκλησιὰ — φάγκαν γιὰ θησαυ-
ροὺς τὰ σκυλιά — καμμένα τὰ κελλιά, ἔ-
ρημες οἱ αὐλές, ἀπάτητα ρουμάνια τὰ χτή-
ματα, ξερριζωμένα τὰ δέντρα τὰ καρπε-
ρά. Πάγε τὰ κοπάδια του — χιλιάδες γι-
δοπρόβατα — πάγε τ' ἀλογομούλαρα, πά-
γε τὰ θόδια τὰ καματερά, πάει ὀλόκληρο
τὸ βιός του, προσφορὰ στὸν Ἀγώνα καὶ
τὴν ρωμηούνη. Κοντὰ σ' αὐτὰ πάνε καὶ οἱ
καλόγεροι. Παρηγορητὲς γίγαν στὰ χαρο-
καμένα χωριά οἱ γέροι, παλληκάρια στούς
νταιφάδες τῶν κεπαταναίων οἱ γέοι, ἐγῶ
οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοί, χάθηκαν στὶς μπόρες
τοῦ Σηκωμοῦ. Καταστροφὴ τέλεια. Καὶ ὅ-
μως, δλα τοῦτα δὲ στάθηκαν ίκαγά γὰ τὸ
σδύσουν, γὰ τὸ κάνουν γὰ ἔχεαστε. Εα-
γναστήθηκε ἀπ' τὶς στάχτες του καὶ ἀνα-
πήδησε ἀπ' τὰ χαλάσματά του. Καὶ τοῦτο
γιατὶ οἱ χωριαγοὶ δὲν τὸ θάλαν κάτω.

Διάθεταν μεγάλη πίστη και φλόγα θυσίας στη στήν ψυχή τους. Ξανάχτισαν τὰ καμέα, ξεχέρωσαν τὰ χτηματα, φύτεψαν καιγούργια δέντρα και τὸ κάναν πάλι ἀποδοτικό. Θαῦμα σωστὸ ήταν τοῦτο μέσα στήν τόση δυστυχία και ἀγέχεια. Συμβόλιζε διλέπεις τὴν ἴστορία τοῦ τόπου μας, και κάθε ἀνθρωπος καμαρώγει γιὰ τὴν ἴστορία του και τὸ ξαναγέννημά του, ηταν τὸ ξαναγέννημα τῆς γενητᾶς μας. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, μοχθήσαμε τότε και γιὰ τὸν ἕδιο ἀγωγιζόμαστε και τώρα. Δὲγ ἔρω τί θὰ πετύχουμε μέχρι τὸ τέλος, ἀλλὰ θὰ παλαιόψουμε γιὰ νὰ μὴν τὸ χαλάσουν, δηπως χάλασσαν τὴν ζωὴ μας. Πρέπει νὰ ξέρετε πώς η γενητὰς μας ἔζησε ἐδῶ πέρα ησυχα, ἀπλὰ και ἀνθρώπινα. Ὁ Αντάμα δουλεύαμε ὅλοι και ἀντάμα πορευόμαστε.

Ἐγώ, σὰν ὑπεύθυνος, φρόντιζα γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ Μοναστηριοῦ, ἀλλὰ και γιὰ τὴ δίκηνα μοιρασιὰ τῶν καρπῶν τῆς δουλειᾶς και τὴν ἵκανοποίηση τῶν κολλήγων του, γιατὶ αὐτὰ φέργουν τὴν ἀγάπη και τὴν ἔκτιμηση. Ὁ καιρὸς περνοῦσε εἰρηγικά, δ ἀγιος μᾶς διλογοῦσε, τ' ἀγαθὸς πλήθαιναν, και ἀγάπη και διμόνοια γέμιζε τὶς ψυχές μας. Ἡρθε ὅμως δ πόλεμος και δλα τοῦτα χάθηκαν. Ἡρθαν δυστυχίες και σκοτωμοὶ —ἀγρίεψε δ τόπος— ηρθαν οἱ καταραμένοι οἱ ἵταλοι — φέραν τὴν πείνα και τὸ θανατικό — γέμισαν οἱ ψυχὲς ἀπόγνωση και μίσος, δ ἀνθρωπος ξεμάκρυνε ἀπ' τὸν ἀνθρωπο, λύκοι γίγαν σκοτεινοὶ και μονόχυνωτοι. Καὶ ἐγὼ ἀπόμεινα νὰ ζῶ μοναχὸς και πικραμένος δῶ πάνω και νὰ στοχάζομαι. Στοχάζομαι τὶς μεγαλοσύνες, τοὺς ἡρωισμοὺς και τὶς θυσίες γιὰ τὴ λευτερὶὰ και η ψυχὴ μου ἀνεβαίνει στὰ οὐράνια. Στοχάζομαι ὅμως και τὶς φαγωμάρες και τὶς μικρότερες και παγώνω. Μὲ τοὺς στοχασμοὺς αὐτοὺς προσμένω τὸ δικό μας Σηκωμὸ γιὰ τὴ λευτερὶὰ και προσμένω καιγούργιες μεγαλοσύνες, ηρωισμοὺς και θυσίες, ἀλλὰ τρέμω τὶς φα-

γωμάρες και τὶς μικρότητες. Μὲ ζώνουν φίδια γιατὶ ξέρω πολὺ καλὰ — εἴμαι πολλῶν χρογῶν βλέπεις — πώς δίπλα στὴ μεγαλοσύνη δάδισε πάντοτε δ φτηνὸς ὑπολογισμὸς και πώς πίσω ἀπ' τὰ λιοντάρια σπρώχυονται τὰ δρωμερὰ τσακάλια. Ξέρω — τόξησα, τόδα — πώς και δ ἀγιότερος σκοπὸς ἀκόμα, η Πατρίδα και η Λευτεριά, παραμερίζονται μπροστὰ στὰ ξιπάσματα και στοὺς φτηνοεγωισμοὺς — ποιός είσαι έσυ, ποιός είμαι ἐγώ — η στὰ μικρονιτέρέσα — τί δίγω, τί παίρνω —, τσαμπάσικα πράματα. Τὸ δέντρο τὸ περήφαγο και τὸ καρπερό, δσο φηλὸ και νάναι, τὸ ζώνουν μανιτάρια φαρμακερὰ — σύχαμα και γλίτσα μαζὶ — και θυσίανουν ἀπ' τὴ δύναμή του μέχρι ποὺ τὸ ξεραίνουν.

Πάει η δροσιὰ τοῦ ἵσκιου του, πάει η μισκοδολιὰ τῶν λουλουδιῶν του, πάει η γλύκα τῶν καρπῶν του, χάνονται ἀπ' τὶς μύξες. Ἡ ἐλπίδα δέβαια, ποὺ ποτὲ δὲν ἔσθυσε μέσα μου, μοῦ λέει πώς δ Σηκωμὸς πούρχεται — δὲν γίνεται νὰ μὴν ἔρθει — θὰ φανερώσει πάλι, δτι καλὸ και μεγάλο κρύθει τὸ Γένος μας μέσα του και θὰ τὸ ἔγώσει στήν πάλη γιὰ τὴ λευτεριά του. Ἡγάλλιασε η ψυχὴ μου σὰν ἀκουσα πώς κάτι παιδιὰ σήκωσαν κεφάλι περήφαγο στὸν ἵταλὸ και ἀδραξαν τὰ δπλα. Βιαστήκατε δέβαια, μωρὲ ἀμούστακα, ἀλλὰ μιὰ και κάνατε τὴν ἀρχὴ κρατάτε τὸ λάθαρο φηλά, μεγάλη η εύθυνη σας. Τραβάτε μπροστὰ περήφανοι και ἀμβλευτοι, σὰν τοὺς ἀγωγιστές τοῦ '21, τοῦ '12, τοῦ '40, — μακριὰ ἀπὸ σᾶς τὸ πλιάτσικο και οἱ κακαράπηδες, ξορκισμένοι νάναι. Προχωράτε ζωσμένοι σταυρὸ και γιαταγάνι, σὰν τὸ Δεσπότη μας, περήφανοι πολεμιστὲς και ὅχι διάγοι φουσκωμένοι —λόγια παχιὰ— η φτηνοπραματευτάδες —δεφτέρια και διάφορο—. Ὁ Σηκωμὸς θέλει ἀποκοτία και θυσίες, ὅχι μέτρημα και λογαριασμὸ —λίγα νὰ δώσω, πολλὰ νὰ πάρω—.

Τύποφέρετε σήμερα, τὸ ξέρω, ἀλλὰ κάντε λίγη υπομονὴ. Λίγο κουράγιο ἀκόμα καὶ θὰ δεῖτε νὰ ἔσπειοῦνται σ' ὅλη τὴν χώρα καιγούργιοι Ἡσαῖες, Διάκοι, Πανουργιάδες, Τζαβελαῖοι, κεφαλές τραγές ποὺ θὰ διαφεντέψουν τὸν Ἀγώνα. Θὰ μαζευτοῦν καὶ πάλι στὰ δουνά τὰ παλληκάρια καὶ θὰ φτιάξουν τὸ στρατὸ τοῦ δουνοῦ — ἐσεῖς εἴσαστε ή μαγιά του — ποὺ θὰ διώξει τὸ ξένο δυνάστη καὶ θὰ λευτερώσει τὴν Πατρίδα. Μάχες φογικὲς θὰ ξαναγίνουν καὶ τὸ αἷμα θὰ ποτίσει, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, τὴν γῆ μας. Καὶ σὰν περάσει η θεομηγία, ποὺ τώρα ἀρχίζει νὰ σαρώνει τὸν τόπο μας, — σεισμὸς καὶ πεῖνα καὶ λοιμωκὴ καὶ φωτιὰ καὶ μαχαίρι καὶ διὰ ἀλλο φαγταστεῖ καγένα — ὁ λαμπρὸς ἥλιος τῆς λευτεριᾶς θὰ φωτίσει ἐρέπια. Πολλοὶ θὰ λείπουν, πολλοὶ θάγαι σακατεμένοι γιὰ πάντα, πολλὰ θάγαι τὰ χαλάσματα. Μπορεῖ καὶ τὸ Μογαστήρι νὰ μήν υπάρχει — δὲν εἶναι ἀμαθο ἀπὸ θυσίες — μπορεῖ στὶς αὐλές του νὰ θρασομαγοῦν τ' ἀγριοχόταρα καὶ οἱ κουκουβάγιες νὰ θρηγολογοῦν ἐδῶ ποὺ τώρα καθόμαστε. Δὲν πειράζει ὅμως. Αὐτὸ θὰ σημαίνει πώς γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἔκανε τὸ χρέος του καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα χαλάλι δλα. Γι' αὐτὸ δὲν φηφάω τίποτα οὔτε μετράω τὴν ζωή μου.

Μιὰ μπόρα εἶναι δὲ Σηκωμός, λέω, καὶ διὰ δρέξει διὰ κατεδάσει. Ἐμεῖς τὸ πήραμε ἀπόφαση — δὲν εἴμαστε δὰ πρωτάρηδες — καὶ εἴμαστε ἔτοιμοι γιὰ δλα. Μνάχα κεῖνος δὲ στοχασμὸς μὲ παγώνει καὶ μὲ κάνει νὰ τρέμω. Αὐτὸ τὸ σαράκι μὲ τρώει, μῆγες τώρα, καὶ δὲν μ' ἀφήνει τὴν χαρῶ τὴν ἐλπίδα. Κάτι πλανιέται στὶς ἀτμόσφαιρα, δὲν ξέρω τί ἀκριδῶς, μὰ τὸ νοιώθω κάτι μοσδογα ἀκούγονται, καὶ δὲν μ' ἀρέσουν, κάτι κακὸ φοβάμαι πώς μαγιερεύουν μερικοί. Κάθε μέρα κάνω τὴν προσευχή μου, ἀλλο τίποτα δὲν μπορῶ. Μεγαλοδύναμε Θεέ καὶ Σύ, προστάτη Ἀγιε, λέω, ἀκοῦστε τὴ δέησή μου τούτη.

ποῦνε καὶ δέηση δλων μας, καὶ μήν στέρετε γὰ περάσει τοῦ Ὁξαποδῶ.

Μαζὶ μὲ τὸ Σηκωμό, τοὺς Πανουργιάδες, τοὺς Δάκους, τοὺς Τζαβελαῖους, μᾶς μὲ τὴν πείνα, τὸ ξεσποτιμό, τὸ σκοτωμό, τὴν ὄρφανια καὶ διὰ ἀλλο μᾶς στείλετε, μή στείλετε καὶ τὸ χτικιὸ τῆς φυλῆς μας. Μήν ἀφήσεις, Κύριε, τὴν ἀδερφοκοτύνα φαγωμάρα νὰ μπεῖ ἀγάμεσά μας καὶ νὰ καταφέρει, μόνη της αὐτή, διὰ δὲν μποροῦν πολλοὶ ἔχτροι ἀντάμα. Μήν στέρεις νὰ μολέψει τὸν ἵερο ἀγώνα τὸ φογικὸ καὶ μήν ἀφήσεις τὸ χέρι τοῦ ἀδερφοῦ νὰ βαφτεῖ σὲ αἷμα ἀδερφικό. Διώξην μακριά, Κύριε, καταραμένη γάναι. Εύχη καὶ κατάρα δῶσε σ' ὅποιαν τὴν μηχανεύεται καὶ σ' ὅποιον θελήσει μ' αὐτή νὰ καθήσει στὸ σούρκο τῶν ἀλλων. Μήν ἀφήσεις τὰ μάσματα — μανιτάρια συχαμερά — νὰ λερώσουν τὸ λαγαρὸ ἀσῆμι τῆς φυλῆς τοῦ Γένους, ἀλλὰ πέταχτα στὴν ἀκρη γιὰ νὰ διαδίσουμε οἱ ἀλλοι, ἀδερφωμένοι, τὸ δρόμο τὸ σωστό. Ἀγεξερεύητες οἱ δουλές Σου, Κύριε, ἀλλὰ καὶ πάλι παιδιά σου εἴμαστε, ζωηρὰ καὶ ἀνέμυαλα. Γι' αὐτὸ μήν μᾶς συγερίζεσαι ποὺ παρασερνόμαστε καμμιὰ φορὰ ἀπ' τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς συμφερολόγους. Φύλαξε μας ἀπ' αὐτούς, διώξε τοῦτες τὶς στιγμὲς μακριά τοὺς κακοὺς καὶ διδήγησέ μας στὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς μεγαλοσύνης. Ἀμήν».

Ο γέρο - ἀρχοντάρης σταυροκοπήθηκε καὶ σώπασε. Ἡ κούραση καὶ ἡ ἔγνοια αὐλάκωγαν τὸ πρόσωπό του καὶ ἡ ματιά του πετοῦσε, μᾶζη μὲ τὸ λογισμό του, μακριά. Ἐμεῖς πάλι, συγεπαρμένοι ἀπ' τὰ λόγια του, μέναμε ἀσάλευτοι, καρφωμένοι θαρρεῖς, στὰ μεντέρια. Πάει ἡ κούραση καὶ ἡ κακοπάθεια τῆς μέρας, πάει ἡ νύστα, πᾶνε δλα. Τέτοια λόγια πρώτη φορὰ ἀκούγαμε καὶ ἡ φυσή μας τὰ ρουφοῦσε ἀχόρταγα, δπως ρουφάει ἡ διψασμένη γῆς τὸ πρωτοβρόχι. Θάμπος μᾶς εἶχε πλημμυρίσει ἀπ' τὸ μεγαλεῖτο τῶν κατορθωμάτων,

ἀλλὰ καὶ τρόμος ἀπ' τις μικρότητες καὶ τὶς φαγωμάρες. Ή συγχίνησή μας ἀπ' θάσα μολύγαγε ὁ γέρο - ἀρχοντάρης, δάσκαλος κρυφοῦ σχολεῖου πὲς ποὺ ἔαναζωντάνεψε ἀπόψε ἐδῶ μέσα, μᾶς ἐπνιγε καὶ πυρακαλούσαμε νὰ μὴ σταματήσει ποτέ. Τοῦτος δὲν εἶναι καλόγερος, δὲν μπορεῖ γάνχ: ἔνας ἀπλὸς καλόγερος. Αὐτὸς εἶναι ἡ Ἱδιαή ψυχὴ τοῦ Γένους, δπου μᾶς ὅρμηγενεῖ απόψε.

Χίλια χρόνια νὰ ζήσεις, παππούλη, ποτὲ νὰ μὴν πεθάνεις. Γίνεται, ἄλλωστε, νὰ πεθάνει ἡ ψυχὴ ἐνὸς Γένους;

— «Ἀγατε γιὰ μπγο τώρα» διέκοψε τὶς σκέψεις μας ἡ φωνὴ τοῦ γέρο - ἀρχοντάρη κάποια στιγμή. «Εἶναι ἀργά καὶ ταχιὰ θά σηκωθοῦμε νωρὶς γιὰ τὴ λειτουργία».

Απρόθυμα σηκωθήκαμε καὶ τραβήξαμε κατὰ τὴ πόρτα.

— «Ἄλγηθεια, κόγντεψα γὰ τὸ ξεχάσω» ἀκούστηκε καὶ πάλι ἡ φωνὴ του. «Κοιμηθεῖτε ξέγγοιαστοι ἀπόψε. Ἀπ' τὴν ὥρα πουρθατε ἔστειλα καραούλια στὴ Βίγλα. Καληγύχτα».

Τὸ πρωὶ μᾶς ξύπνησε ἡ μεγάλη καμπάνα τοῦ Μοναστηριοῦ, πούστελγε τὸ χρούμενο μήγυμα τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ

στὰ γύρω χωριά, σὲ κάμπους καὶ βουνά, μήγυμα ἐλπίδας γιὰ τὸ σκλαβωμένο. Εθνος. Πήγαμε ὅλοι στὴν ἐκκλησία καὶ παρακαλούσαμε τὴ λειτουργία. Τί μεγαλεῖο, Θεέ μου, τί ψυχικὴ ἀνάταση ἦταν αὐτή; Στοὺς ἐφτά οὐρανοὺς ἀνεβαίνει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὶς ὥρες αὐτές.

Καὶ σὰν τέλεψε ἡ λειτουργία καὶ φάγαμε, ζωστήκαμε πάλι τὸ ἀρματα, φορτωθήκαμε τοὺς τορβάδες μὲ τὴν κουμπάγια, ποὺ μᾶς ἔδωσαν καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ Μεγάλο Βουνό. Ο ἀγέρας εἶχε σταματήσει ἀπ' τὴ νύχτα καὶ τὸ φρέσκο χιόνι — στρῶμα παχὺ — δυσκόλευε τὸ περπάτημα. Παρὸλα αὐτὰ ὁ γέρο - ἀρχοντάρης μᾶς ἔξεργαλε μέχρι τὴν ἀρχὴ τοῦ δάσους. Εκεὶ ἀποχαιρετιστήκαμε.

— «Τὴν εὐχή μου, παιδιά, καὶ καλὴ τύχη σὸν δλους μας γιὰ τὸ χρόνο πούρχεται. Τὴ χρειαζόμαστε πολὺ» μᾶς εύχηθηκε. «Καὶ μὴν ξεχγάτε» συμπλήρωσε. «Κάλλιο ἀητὸς γηστικὸς παρὰ κόρακας χορτάτος».

Μ' αὐτὰ χωρίσαμε. Εκείνος μὲ βήματα μεγάλα, ποὺ τὰ δυσκόλευαν τὰ χιόνια καὶ τὰ χρόνια, πήρε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ καὶ μετές χωθήκαμε στὸ πυκνὸ καὶ σιωπηλὸ δάσος.

Συμπατριώτη,

“Οπου καὶ ἀν γεννήθηκες, εἴτε στὴ Δωρίδα εἴτε στὴν Παρνασσίδα, ὅπου καὶ ἀν διαμένεις, εἴτε στὴ Φωκίδα εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτή, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσεις πώς τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» εἶναι τὸ μουσεῖο τοῦ τόπου σου, μουσεῖο δικό σου. Βοήθησε το μ' ὅποιο τρόπο μπορεῖς. Καὶ μὴν ξεχνᾶς πώς κάθε παληὸ ἀντικείμενο, εἴτε ξεχασμένο στὸ ύπόγειο εἴτε τακτοποιημένο στὸ σπίτι σου, ἔχει μιὰ θέση στὸ Μουσεῖο.

ΤΑ ΣΑΛΩΝΑ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ

ΔΗΜ. Χ. ΠΑΛΟΥΚΗ

Τὰ Σάλωνα ἐλευθερώθηκαν ἀπ' τίς πρῶτες κιόλας ἡμέρες τῆς Ἐπαγαστάσεως (27 Μαρτίου 1821), ἀλλ' ὅ κίνδυνος ποτὲ δένεν ἔπαψε γὰρ ἐπικρέμεται, ἀντίθετα τώρα. ήταν μεγαλύτερος ἐπειδὴ τὰ ἐπαγαστατικὰ στρατεύματα είχαν χύσει τούρκικο αἷμα. Οὕτε τὰ μαρτύρια τόσων αἰώνων ήταν δύνατὸν γὰρ ξεχαστοῦν μεμιᾶς, οὕτε ἡ πληροφορία διτοῖ οἱ τούρκοι τῆς Λαμίας ἐτοιμάζουταν γὰρ καταλάθουν τὰ Σάλωνα μποροῦσε γ' ἀγνογθεῖν. Ἐτοι δὲ Πανούργιᾶς ἀνγκάστηκε γὰρ ἔξοντάσει ὅλους τοὺς τούρκους τῶν Σαλώνων γιὰ γὰρ ἔξασφαλίσει τὰ γῆτα του.

Αὐτὸ δύμας ἔξόργισε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ζητοῦν ἔκδικηση.

Ο κίνδυνος γιὰ τὰ νεοαπέλευθερωμένα Σάλωνα ήταν μεγάλος. Ἀπὸ πάνω τους κρεμόταν σὰν «δαμόκλειος σπάθη» ἡ δύναμη τῶν 600 καλὰ ὑπεισιμένων καὶ κλεισμέγων στὸ κάστρο Τούρκων (εἶχαν ἐνισχυθεῖ μ' ἀρκετοὺς ἀπ' τὴ Βοστίτσα). Ἄν εἴπταναν ἐνισχύσεις ἡ μάθαιναν τὸ μικρὸ ἀριθμὸ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχε κίνδυνος γὰρ ξεχυθοῦν καὶ νὰ πραγματοποιήσουν μιὰ ἀπ' τίς γνωστές καταστροφές — ἀγτίποιγα ποὺ τόσο ἀνενδοίκαστα καὶ μαζιτοὶ καὶ ἔκαναν (Κων) πολη, Σμύρνη, Χίος κ.ά.). Ο γεροΠανούργιᾶς ποὺ ἀντιλαμβανόταν τὸν κίνδυνο τοῦτο, ἔδρασε ἀμέσως φρούτζούτας γὰρ μὴν ἔξατμισθεῖ διόφθος τῶν Τούρκων. Μὲ τὸ μικρὸ τακτικὸ στρατιωτικὸ του σῶμα (60 ὄνδρες) κι' ἐνισχυμένο μὲ λίγους Γαλαξειδιώτες ἀρχεῖσε τὴ στεγὴ πολιορκίας του Κάστρου, κι' ἀνάγκασε τοὺς Τούρκους γὰρ παραδοθοῦν στὶς 10 Ἀπριλίου, ἀγήμε-

ρα τὸ Πάσχα. Λαμπρὴ νίκη πού, πλὴν τοῦ ἴσχυροῦ καὶ στρατηγικῆς σημασίας φρουρίου, ἀπέφερε στὶς ἐπαγαστατικές δυνάμεις πάνω ἀπὸ 600 καλὰ ὅπλα κι' ἄφθονα πολεμοφόδια, χρησιμώτατα στὸν Ἀγώνα, καὶ ποὺ συγχρόνως ἔξαγέμισε τὸν κίνδυνο καὶ δυνάμωσε τὴν ἐπαγαστατικὴ φλόγα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, πρωτάγαφε στὰ Σάλωνα καὶ μεταδόθηκε στὸ Λιδωρίκι καὶ στὴ Λειβαδιά.

Στὴν πρώτη τουρκικὴ ἐκστρατεία γιὰ τὴν κατάπνιξη τῆς ἐπαγαστάσεως (Ὀμέρ Βρυώνης — Κιοσὲ Μεχμέτ), ὕστερα ἀπ' τὴ μάχη τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὸ θάγατο τοῦ Διάκου, τοῦ Ἡσαΐα κλπ., ὁ δρόμος πρὸς τὰ Σάλωνα ἔμεινε ἀνοιχτὸς γιὰ τοὺς Τούρκους. Οἱ τοπικοὶ ὅπλαρχηγοί, καταπτομένοι, ζήτημα εἶναι ἂν θὰ πρόσθαλλαν παραπέρα ἀντίσταση κι' ἔτσι δὲ Βρυώνης εὔκολα θάμπαιγε στὴν πόλη, θὰ κατέπνιγε τὴν ἐπαγάσταση, θὰ ἐγκαθιστοῦσε τουρκικὴ φρουρὰ κι' ἀπ' τὸ Γαλαξεῖδι θὰ περνοῦσε μὲ τὸ στρατό του στὴν Πελοπόννησο. Ο κίνδυνος ήταν ἀμεσος καὶ τρομερός. Ἀλλὰ στὴν κρίσιμη αὐτὴ στιγμὴ δρέθηκε δὲ Ὁδ. Ἀνδροῦτσος καὶ τὸν σταμάτησε στὴ Γραβιά (8 Μαΐου '21) ὅπου τοῦ προκάλεσε μεγάλες ἀπώλειες κι' ἔσωσε τὴν Ἐπαγάσταση. Τὸ ἥθικὸ τῶν Τούρκων κλονίστηκε, δὲ Ὁμέρ Βρυώνης ἀρχίσει γὰρ βλέπει μὲ σκεπτικισμὸ καὶ δέος τὴ συγέχιση τῆς ἐκστρατείας του στὸ «Μωρά» καὶ τελικὰ ἀναγκάστηκε γὰρ στραφεῖ πρὸς τὴν Εύδοια. Ο κίνδυνος εἶχε περάσει γιὰ τὰ Σάλωνα, προσωριγὰ θέσκαια, ποὺ δὲν ἔχαγκινδύγεψαν σοβαρὰ τὸ χρόνο τοῦτο.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1822 ἡ καταστροφὴ τοῦ Πέτα δημιουργῆσε κρίσιμη κατάσταση στὴ δορείως τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδα. Σεβαρδὲς ἦταν ὁ κίγδυνος πού ἀπείλησε τὴν Ρούμιλη τὸ φθιγόπωρο καὶ τὸ χειμῶνα τοῦ '22. Οἱ Τούρκοι, ἐπωφελούμενοι ἀπ' τὴν ἐπιτυχία τους στὸ Πέτα κι' ἀπ' τὸ διασκορπισμὸ τοῦ Ἑλλ. στρατοπέδου, ἔτοιμάστηκαν γὰ εἰσβάλουν στὴ Δ. Ἑλλάδα.

Τὰ διασκορπισμένα τμῆματα τῶν Ἑλλήνων συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπ' τοὺς καιριώτερους δπλαρχηγούς, τὸ Μ. Μπότσαρη, τὸ Δ. Βαργακιώτη κ.α., ἀλλ' οἱ ἀντιθέσεις, οἱ ἀντιζηλίες, ἡ δυσπιστία καὶ τὰ μίση δὲν ἐπέτρεπαν τὴν ἀρμονικὴ συγεργασία καὶ σύμπραξη γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δρῶν τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη καὶ Κιουταχῆ. Τελικὰ κατάφεραν γὰ συγκεντρωθοῦν 3.000 περίπου ἄνδρες, στὸ στρατόπεδο Μαχαλᾶ, κι' ἀποφάσισαν γὰ ἐπιτεθοῦν αἰφυιδιαστικὰ —γύχτα— κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ποὺ στρατοπέδευαν στὸ Λουτράκι. "Οταν πλησίασαν εἶδαν τοὺς Τούρκους γὰ τοὺς περιμένουν παρατεταγμένοι, γιὰ μάχη. Πρόδοσία —προφανῶς— μεσολάβησε καὶ οἱ "Ελληνες ἔαναγύρουσαν στὸ Μαχαλᾶ ὅπου καὶ διαλύθηκαν. Ἡ εἴδηση διαδόθηκε σ' δῆλη τῇ χώρᾳ καὶ κατατρόμαξε τὸν κόσμο, ἐνῷ ὁ Βαργακιώτης κι' οἱ Ἀγδρέας Ἰσκος, Ράγκος, Στουρνάρης καὶ Λιακατάς «προσχώρησαν» (ἔκαναν «καπάκια») στοὺς Τούρκους. Μόγο οἱ Μῆτσος Μακρῆς, Γ. Τσόγκας, Βλαχόπουλος κι' οἱ Σουλιώτες δπλαρχηγοὶ ἔμειναν πιστοὶ στὴν Ἐπαγάσταση.

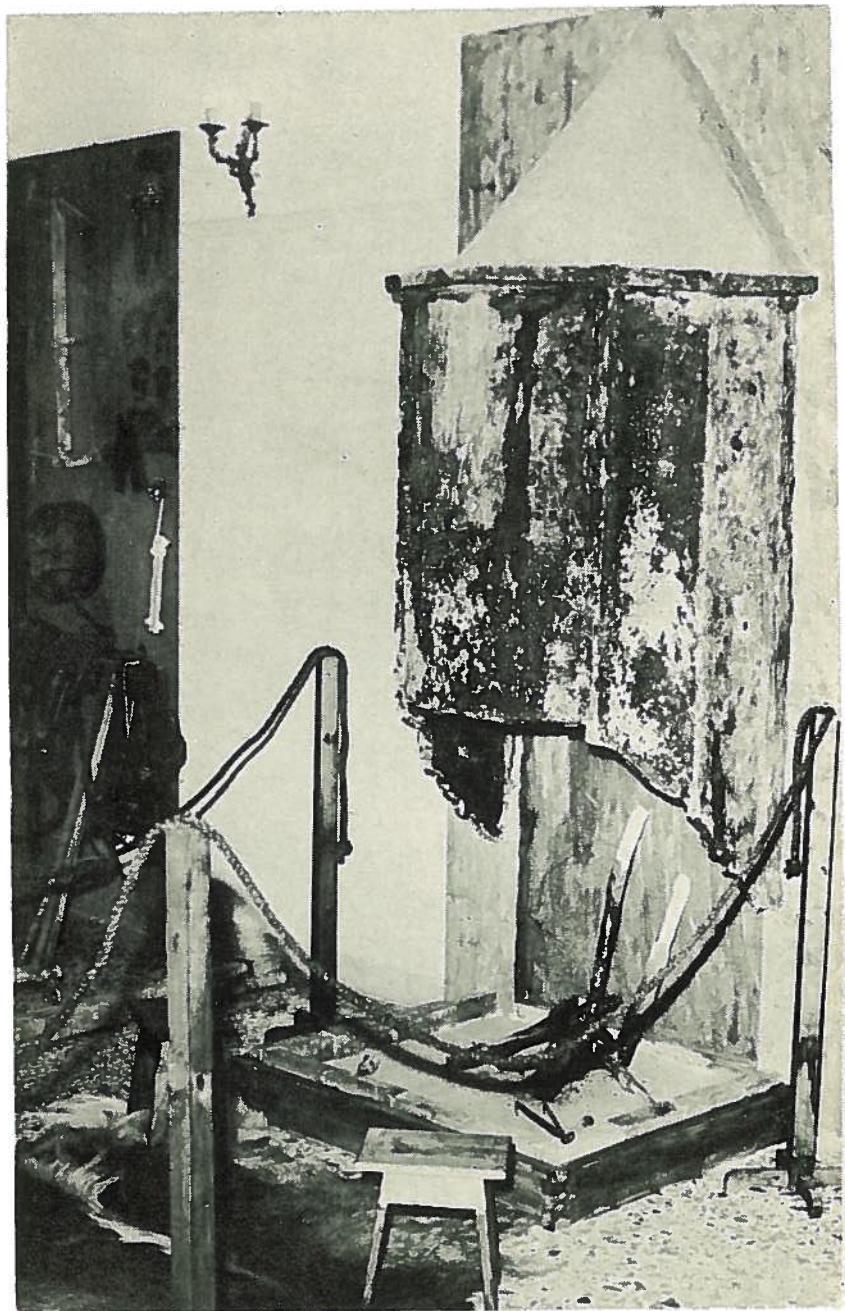
Στὸ μεταξὺ ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ μὲ 12.000 ἄνδρες σάρωγε τὴν Α. Ἑλλάδα. Τὸ πρώτο 10ήμερο τοῦ Ὁκτωβρίου ἔφτασε στὸ Δαδὶ ὃπου διαιρέσε τὸ στρατό του σὲ δύο τμῆματα καὶ ἀπὸ διαφορετικές κατευθύνσεις βάδισαν, σχεδὸν χωρὶς ἀντίσταση, κατὰ τῶν Σαλώνων. Οἱ Σαλώνιτες γγώριζαν

ἀπὸ καιρὸ τὴ δύσκολη θέση τους, ἔβλεπαν τὸν κλοιὸ πού ἔσφιγγε γύρω τους, κι' ἀντιλαμβάνονταν τὸν κίγδυνο ποὺ τοὺς ἀπειλοῦσε. Ἐτοι ἐστειλαν (21 Σεπτεμβρίου) τὴν παρακάτω ἀπεγγωσμένη ἔκκληση στὸν Ἀνδροῦτο, (1) ποὺ τοὺς εἶχε σώσει καὶ τὸν περασμένο χρόνο. Αὐτὴ σώζεται στὴ «Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους — Ἀρχεῖα Λ. καὶ Γ. Κουντουριώτου» Τόμος 6ος, σελ. 43.

«Γεγναιότατε χιλιαρχε καπετάνι Ὅδυσσεον καὶ καπετάν Γιάννη Γκούρα,
ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθα.

Ταύτην τὴν στιγμὴν εἰς τὰς δύο ὥρας τῆς γυντὸς ἥλθον ἄνθρωπος Σαλωνίτης ἀπὸ Μεσολόγγη, ἐπίτηδες σταλμένος ἀπὸ τοὺς Σαλωνίτας ὃπού ἔκει εύρισκονται, καὶ μᾶς λέγουν ὅτι ὁ Βαργακιώτης κι' ὁ Ἀγδρέας Καραϊσκού ἐπροσκύνησαν καὶ οἱ Τούρκοι ἀπέρασαν εἰς Βραχώρι καὶ μᾶς λέγουν γὰ παραμερίσιωμεν τοὺς ἀγθρώπους. Μᾶς εἶπεν ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος ὅτι εἰς τὸν δρόμον ὅπού ἦρχοντο εἶδαν ἔως 70 φωτιὲς εἰς τὸ Βραχώρι, πλὴν οἱ Τούρκοι ἥταν; ὁ Μακρῆς ἥτον καὶ ἔδαλε φωτιά; δὲν ἥξεύρει. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐλάσσομεν γράμμικα καὶ ἀπὸ τὸν ἰδικὸν μας καπετάνι Νάκον ἀπὸ Γραβιάν καὶ μᾶς γράφει ὅτι οἱ εἰς Νευρόπολιν Τούρκοι ἔκαψαν τές καλύβες ὃπού εἶχαν εἰς Νευρόπολιν καὶ κατέβηκαν εἰς τὰ ἀμπέλια τὰ Δαδιώτικα καὶ ἔστησαν τὰ τζαντήρια τους καὶ δὲν ἥξεύρομεν πόθεν θὰ νάμουν. Ἐμεῖς ἀκούσαντες ταῦτα ἐταράχθημεν καὶ ἀπέλπισθημεν.

(1) Κείνη τὴν ἐποχὴν δρισκόταν στὴν Ἀθήνα (ἀποτραβηγμένος καὶ χολωμένος ἀπ' τὴν στάση τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπέναντί του) ἔχοντας δεχτεῖ πρόσκληση τῶν κατοίκων ν' ἀναλάβει τὴ διοίκηση τῆς πόλεως μὲ τὸ Γκούρα καὶ 150 παλληκάρια. Ὁχύρωσε τὴν Ἀκρόπολη μὲ μαρμάρινο προμαχῶνα κι' ἀσφάλισε τὸ νερὸ στὸ κάστρο.

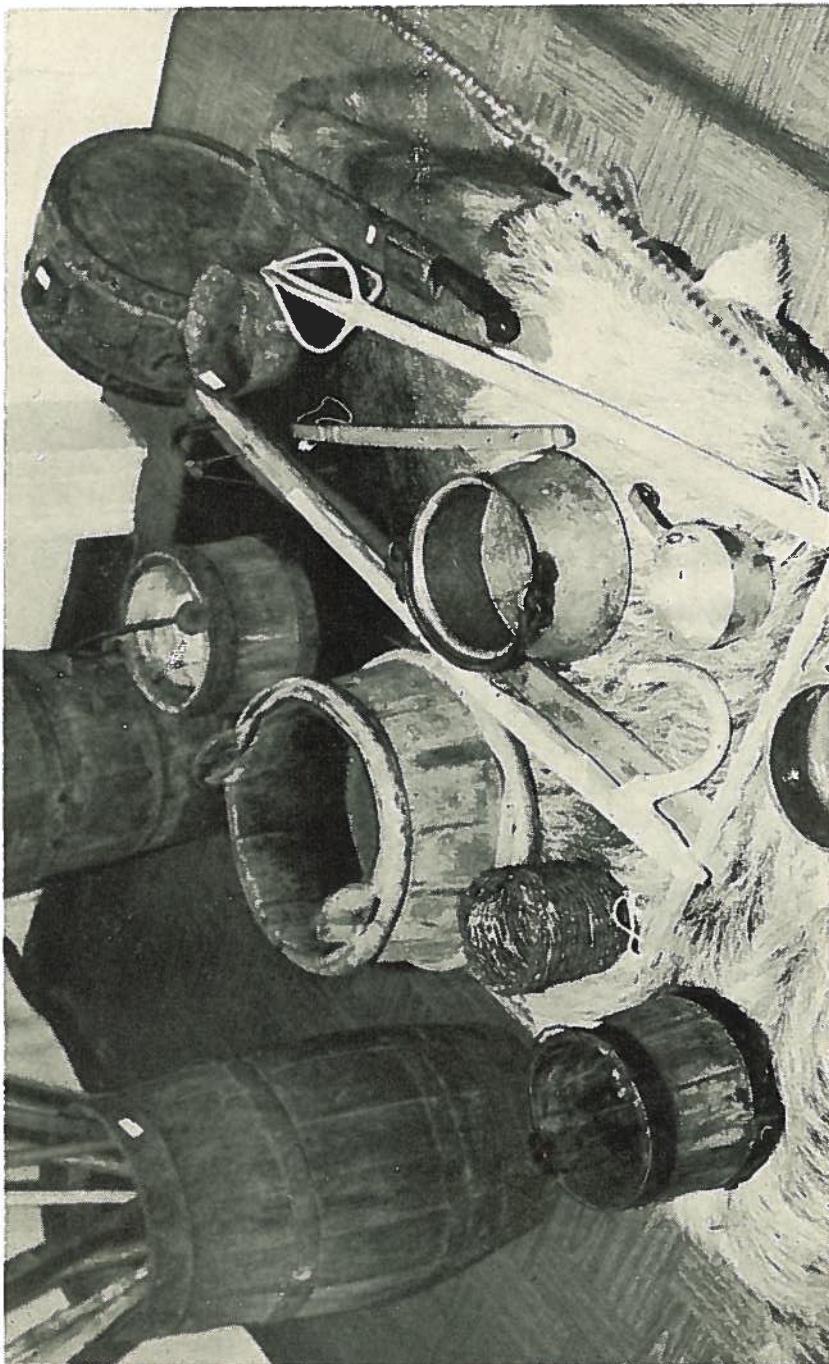

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ

Ίσογειο. Τὸ τζάκι

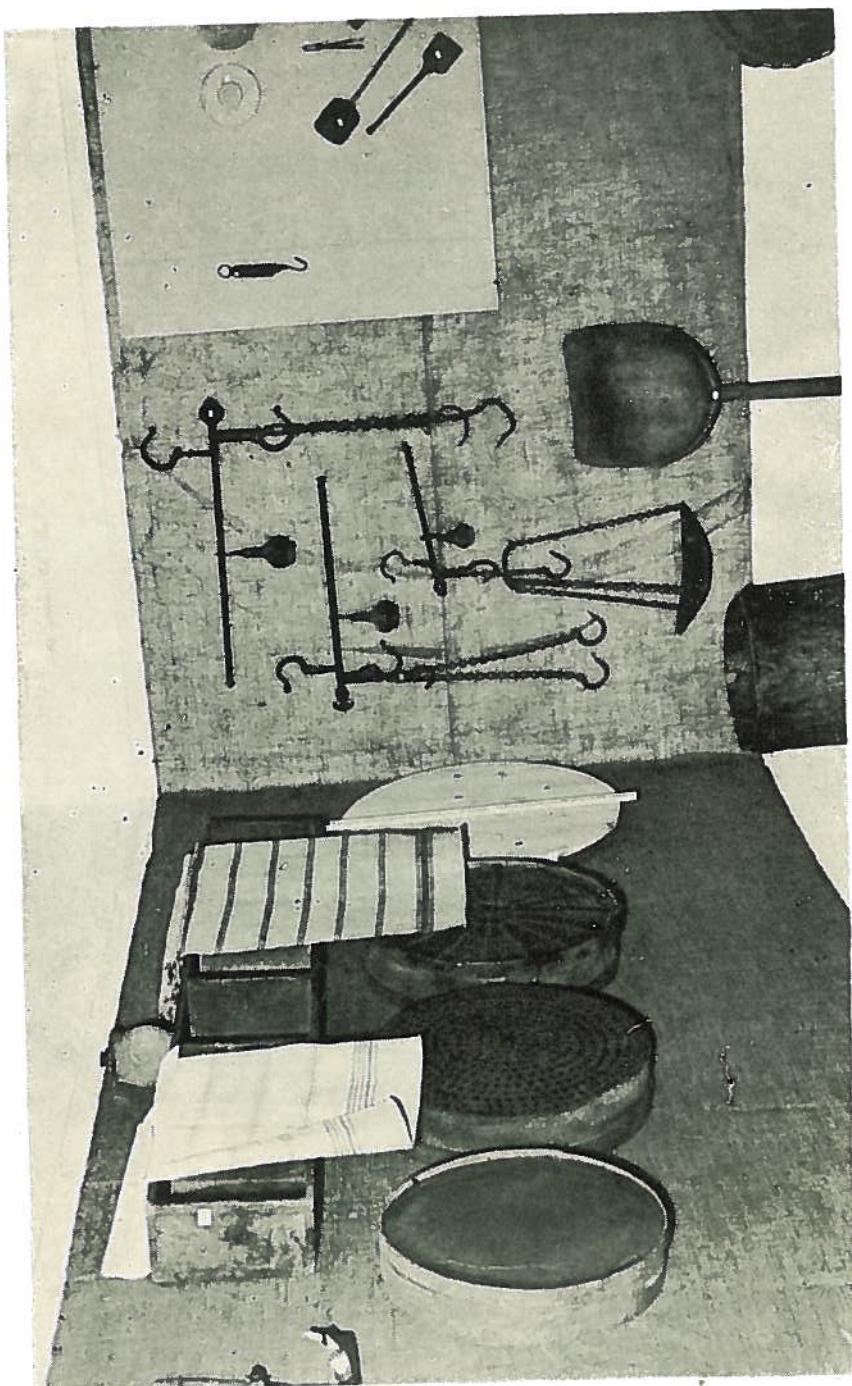
*Απ' την αίθουσα «τσοπάνικα έργα λεια»

ΛΛΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ

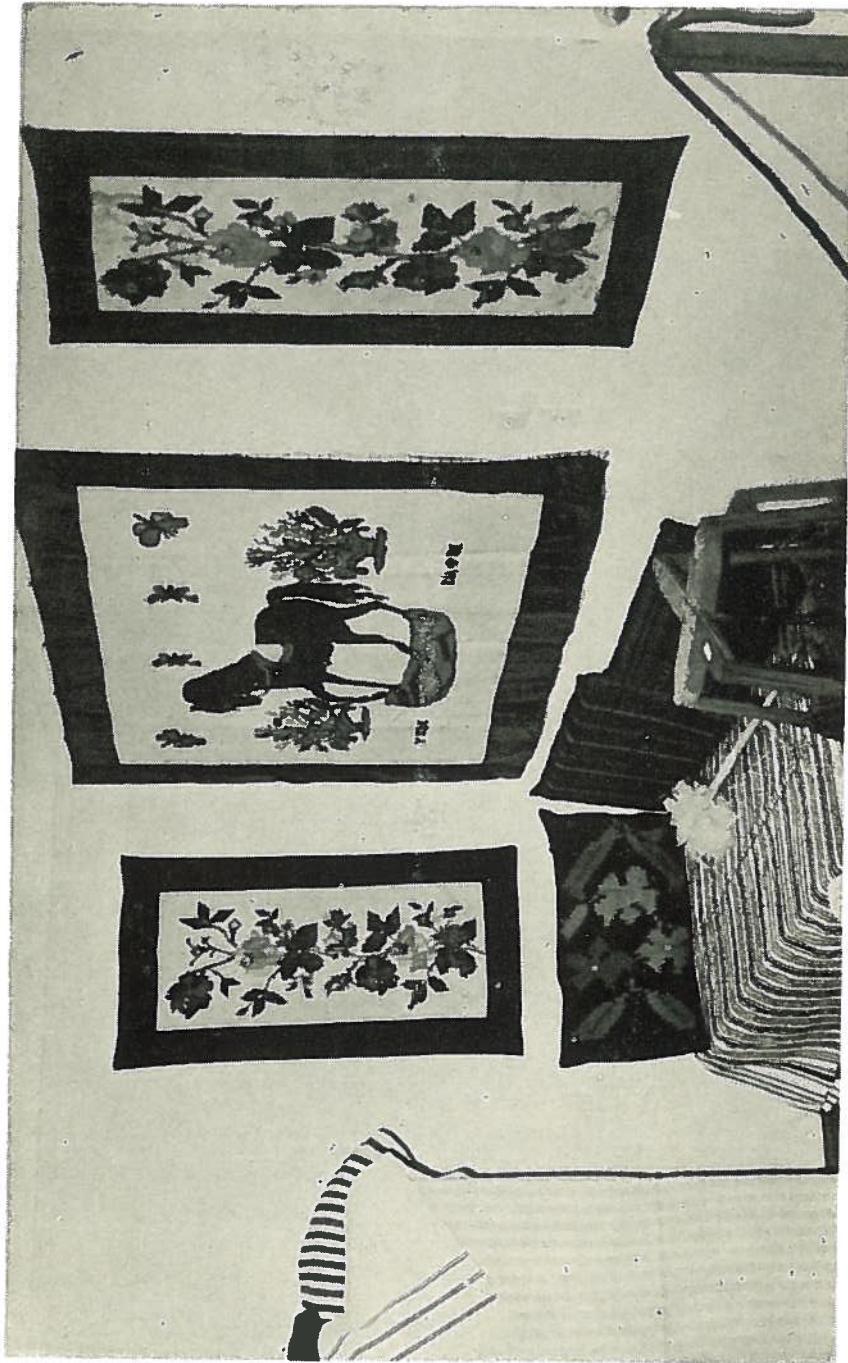
·Απ' τὴν αἰθουσαν «ψωμί—κρασί»

ΛΔΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ

Απ' τὴν αἴθουσα «μαλαί — ψφασμα»

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ

“Οθεν, ἀν εἶσθε χριστιανοί καὶ πιστεύετε τὸν Χριστόν, συγάζετε ὅσου περισσότερον στράτευμα δυνηθῆτε καὶ τρέξατε διὰ γὰρ ἐλευθερώσῃτε τὴν πατρίδα σας ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἔσχατον.

Λυπηθῆτε τοὺς ἀδελφούς σας καὶ τὰ ὄντα γῆλικα δρέφη, ὅπου κανένα καιρὸν θέλετε γνωρίζουν διὰ εὐεργέτες καὶ ἐλευθερωτάς των.

Μήν τὸν ἀργοπορήσητε ἀδελφοί, παρακαλοῦμεν, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπιδέχεται ἀργητῶν.

Μήν ἔχοντας καιρόν, γράφομεν τιές συτομίαν καὶ μένομεν εἰς τὴν ἀδελφικήν, σας ἀγάπην.

Ἐν Σαλώνοις Σεπτεμβρίου 21 1822.

“Ωρα τρίτη τῆς γυντός
Οἱ ἔφοροι Σαλώνων
Ἰωάννης Οἰκονόμου
Ρήγας Παπα - Κοντορήγας
Ἄγαγγώστης Παπα - Νικολόπουλος
Ἡλίας Φούντας
Ἄγαγγώστης Νικολάου

“Ο Ἀνδροῦτσος ἀμέσως μόλις πῆρε τὸ γράμμα, ἀναχώρησε, γιὰ νὰ δοηθήσει τοὺς Σαλωνίτες ποὺ κινδύνευαν, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς 350 Ἀθηναίων, ὑπὸ τοὺς Ν. Σαρρῆ, Ν. Ἀργυρόν, Μ. Βασιλείου, Δ. Λέκκα καὶ Ι. Ντάβαρη, ἔφτασε στὸ Δαδὶ τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ κατέλαβε δύσηρές θέσεις, γύρω ἀπὸ τὸ ἔκει Μοναστήρι, γιὰ γὰρ αἰφνιδιάσει τοὺς Τούρκους.

“Αλλὰ δὲ αἰφνιδιασμὸς ἀπέτυχε κι ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ μὲ δῆλη του τὴ δύναμη διέλυσε τὸ σῶμα τοῦ Ἀγδροῦτσου, δὲ ἕδιος δὲ σώθηκε χάρη στὴ γρηγοράδα τῶν ποδιῶν του — συναγωγιζόταν τὸ ταχύτερο ἀλογό—. Ἐπειδὴ δὲν ἥθελε γὰρ ἐγκαταλείψει τὴν περιοχή, ὅπου ἀρχισπατηγοῦσε, στὰ χέρια τῶν Τούρκων καὶ χρειαζόταν χρόνο, γιὰ νὲ ἀνασυγκροτήσῃ τὸ σῶμα του σοφίστηκε «τὰ καπάκια» δηλ. διαπραγματεύ-

σεις κατὰ τὴν προσφιλῆ μέθοδο τῶν Ἑλλήνων διπλαρχηγῶν (λ.χ. Μ. Μπότσαρης κ.α.) γιὰ τὴ δῆθεν ὑποταγὴ του. “Ἐτσι ἀντάλλαξε Ἐλληνες αἰχμαλώτους μὲ Τούρκους. Τότε οἱ ἔχθροι του δρῆκαν τὴν εὔκαιρια νὰ τὸν κατηγορήσουν. Τὸν λένε «κατεργάρη, τουρκολάτρη, τουρκοδυσσέα» κλπ. Πικραμένος τὰ παρατὰ καὶ κατεβαίνει στὸ «Μωριά». Οἱ Τούρκοι τοῦ Μεχμέτ, χωρὶς ἀντίσταση πλέον, διάδισαν κατὰ τῶν Σαλώνων. Οἱ Σαλωνίτες, κατατρομαγμένοι, διασκορπίστηκαν μὲ τίς οἰκογένειές τους στὰ γύρω. Οἱ Τούρκοι μπήκαν στὴν πόλη καὶ τὴν ἔκαψαν. “Ομως δὲ Ἀνδροῦτσος τοὺς ἀργοπόρησε κερδίζοντας πολύτιμο χρόνο ὥστε: «Ἡ μέλαινα στάσις τῶν πραγμάτων ἤρχισε νὲ ἀλλάσση μορφήν, δὲ κ. Λόγτος ζήλω πατριωτικῶν κινούμενος παρέλαβε 200 Βοστιζιάνους στρατιώτας μὲ τὸν καπετάνη Στ. Σαρδελιάνον καὶ τὸν καπετάνη Στ. Μποτιώτην καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σαλώνων. Ἡ παρουσία του εἰς ἔκεινα τὰ μέρη ἔδωσεν μεγάλην ἐμψύχωσιν καὶ παραμυθίαν εἰς τοὺς κλωκιζομένους Χριστιανούς ἔκεινων τῶν ψηρῶν καὶ εὐθὺς ἐσυγάχθησαν καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὰ πέριξ τῶν Σαλώνων. “Ἀγαψαν εἰς τοὺς λόφους, κατὰ τὴν Ἐλληνικὴν συγήθειαν, ἵκανάς φωτίας καὶ τοῦτο ἐτάραξε τοὺς ἔχθρούς, διτὶ πλήθη Πελοποννησίων διαβαίγουσι καὶ εὐθὺς δὲ ἀγανδροῖς καὶ μηδαμινός Μεχμέτ πασᾶς ἐδόθη εἰς φυγὴν καὶ ἀπέρασε τὴν Γραβιάν διευθύνων τὰ δηματά του πρός τὸ Ζητούνι». (Ἐπιστολὴ τοῦ Α. Ζαΐμη πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς “Γύρας”)

Οι Σαλωνίτες γρήγορα ἀναστήλωσαν τὰ ἔρεπτα, ἔκανάχτισαν τὴν πόλη ποὺ συνέχισε τὸν πρωτεύοντα ρόλο της μέχρις ὅτου ἡ Ἐλλάδα ἔγινε ἐλευθερη καὶ ἀγεάρτητη.

Καινούργιος, σοδαρὸς κίνδυνος, ἀπείλησε τὰ Σάλωνα καὶ μαζί τὴ Στερεά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπανάσταση γενίκιωτερα, στὰ 1824.

Τότε έγιγναγ ύεες προσπάθειες ἀπ' τὸ Σουλά-
τάνο γιὰ τὴν κατάπιξη τῆς Ἐθνεγέρσεως.

Ἡ πραγματοποίηση τοῦ γέου σχεδίου ἀ-
νατέθηκε στὸν Δερδῖς - πασά τῆς Λάρι-
σας, ποὺ μὲ τὴ δοήθεα τοῦ Καρυστινοῦ
πασᾶ καὶ τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη θὰ ὑπέτασσε
τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ θὰ περνοῦσε στὴν
Πελοπόννησο ἀπ' τὴ Ναύπακτο. Ἔτοι: στὸ
μέσα Ἰουλίου δ Δερδῖς μὲ 10.000 ἄνδρες
στρατοπέδευσε στὸ Λιαγοκλάδι. Ἐκεῖ δια-
μοίρασε τὸ στρατό του στέλγοντας 3.000
πρὸς τὴν Ἀκαρανία καὶ τὴν Ἀττικὴ, ἐνῶ
τὸ κύριο μέρος (6.000 πεζοὶ — 1.000
ἱππεῖς περίπου) μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς Γιού-
σουφ πασᾶ Περκόφταλη καὶ Ἀμπάζ πασᾶ
διέταξε γὰ ἐπιτεθοῦν στὰ Σάλωνα (διὸ
μέσου Γραβίᾶς). Οἱ Ἐλληνες σ' ὅλη τὴ
Στερεὰ εἶχαν λάβει τὰ μέτρα τους γιὰ τὴν
ἀντιμετώπιση τῶν ἔχθρων. Στοὺς διπλαρ-
χηγοὺς ποὺ ἤταν στὴν περιοχὴ μας δόθη-
κε ἐντολὴ γ' ἀγακόφουν τὴν ἔχθρικὴ προ-
έλαση γιὰ τὰ Σάλωνα καὶ στάλθηκε, γιὰ
δοήθεια, ἵσχυρότατη δύναμη στρατοῦ. Ὁ
Νάκος Πανουργιᾶς διάλεξε τὴν Ἀμπλια-
γη (στρατηγικὴ θέση, στὸν Παργασσό, με-
ταξὺ Σαλώνων — Γραβίᾶς) γιὰ τὴ μάχη
ἐπειδὴ «καὶ φυσικὴν δύχυρωσιν παρεῖχε καὶ
δυσκολίαν ἀγαπτύξεως τοῦ ἐπιτιθεμένου
πολυπληθεστέρου ἔχθρου ἐδημιούργει».
Ἐτοι στὴν Ἀμπλιαγη μὲ διαταγὴ τοῦ Ν.
Πανουργιᾶ κατασκευάστηκαν 10 προμα-
χῶνες καὶ οἱ Ἐλληνικὲς δυνάμεις μὲ τοὺς
Πανουργιᾶ, Δυοδουγιώτη, Γ. Δράκο, ἐν-
σχυμένες μὲ τοὺς: Τζαβέλλα καὶ τοὺς Σο-
λιώτες του, Π. Νοταρᾶ, Δαγκλῆ, Περραι-
βό, Ζέρδα κ.ἄ., ποὺ ἔφταναν τὶς 3.000, πε-
ρίμεναν τὸν ἔχθρό ποὺ κι' αὐτὸς εἶχε ἐγι-
σχυθεῖ. Ἀπ' τὴ Γραβία λοιπόν, τὴ γύχτα
13 Ἰουλίου, ἔκείνησαν γιὰ τὰ Σάλωνα
12.000 Ἀλβανοὶ μὲ 2 κανόνια. Ἐημερί-
ματα ἤταν στὴν Ἀμπλιαγη ὅπου θρῆκαν
τὸ πέρασμα φραγμένο. (Οἱ Ἐλληνες εἰ-
χαν δάλει κορμοὺς ἐλάτων).

Τὴν πρώτη θίαιη ἐπίθεση δὲν κατόρ-
θωσαν γ' ἀποκρούσουν οἱ Ἐλληνες. Ὁμως
ἡ ἀφίξη ἐγισχύσεων ἀλλαξεῖ τὴν κατάστα-
ση. Ἐν τούτοις ἡ μάχη συγεχίζοταν. Οἱ
Τοῦρκοι συνέχιζαν, παρὰ τὶς πολλές τους
ἀπώλειες, τὶς ἐπιθέσεις, γιατὶ ὑπερτεροῦ-
σαν σημαντικὰ σ' ἀριθμό, κι' οἱ Ἐλληνες
πολεμώντας, σὰ λιοντάρια, ἀπ' τὰ ταμπού-
ρια τους τὸν ἀπωθοῦσαν. Τὸ ἀπόγευμα
νέες ἐγισχύσεις ἀπ' τὰ Σάλωνα (ὅπου μ'
ἀγωγία περίμεναν τὴν ἔξελιξη τῆς μάχης)
ἐπεσκούν καὶ διέσπασαν τὴν ἀριστερὴ πτέ-
ρυγα τοῦ ἔχθρου. Κι' ἡ πλάστιγγα ἔγυρε
πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἐλλήνων. Ἀφησαν
τοὺς προμαχῶνες κι' ἔτρεψαν σὲ φυγὴ με-
γάλῳ μέρος τῶν Τούρκων, ποὺ δὲν μποροῦ-
σαν νὰ ἔσφύγουν μιὰ κι' οἱ Ἐλληνες εἰ-
χαν κλείσει ὅλους τοὺς δρόμους. Βοήθη-
σαν ὕστερα τὴ δεξιὰ πλευρὰ (τοῦ Ν. Πα-
νουργιᾶ), ὅπου συνέχιζαν τὶς ἐπιθέσεις
τους οἱ Τοῦρκοι, ἀποδεκατίζοντάς τους
Μετὰ 9 ὥρων μάχη ἡ νίκη ἔστεψε τοὺς
Ἐλληνες. Οἱ Τοῦρκοι φεύγοντες ἀταχτὸν
γκρεμίστηκαν σὲ χαράδρες καὶ φαράγγια.
Καταδίωκονταν ἐπὶ 3 μέρες. Ἀμέτρητα τά-
λαφυρα, ὅλες οἱ ἀποσκευές τοῦ ἔχθρου.
«Οσο γιὰ τὶς ἀπώλειες, στὰ «Ἐλληνικὴ
χρονικὰ» τοῦ Μάγιερ, γράφτηκε ὅτι νε-
κροὶ — τραυματίες Τοῦρκοι 2.000, ἐνῶ
Ἐλληνες 37. Λαμπρὴ νίκη, μεγάλης ση-
μασίας, ποὺ γιορτάστηκε σ' ὅλη τὴν Ἑλ-
λάδα, ἀλλὰ ἔχωριστὰ στὰ Σάλωνα, μιὰ
καὶ τοὺς ἔξασφάλισε τὴν πολυπόθητη ἐ-
λευθερία γι' ἀρκετὸ χρόνο.

Τοῦρκοι ὅμως δρίσκονταν ἀκόμα στὴν
περιοχὴ καὶ τὸ Σεπτέμβρη ἐγισχύθηκαν μὲ
4.000 Τούρκαλθαγοὺς τοῦ Τσελιοπίτσαρη.
Αὐτὸ ἀνησύχησε τοὺς Ἐλληνες ποὺ ἀπο-
φάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν. Ἐτοι μέρος τοῦ
στρατοῦ μὲ τοὺς Δράκο, Δαγκλῆ, Πανουρ-
γιᾶ, Καλύδα, Περραιβό καὶ τὸν ἄρρωστο-
Καραϊσκάκη προχώρησαν πρὸς τὴ Βάργικ-
νη (1 ὥρα μακριὰ ἀπ' τὸ τουρκικὸ στρα-

τόπεδο και κατέλαβαν τίς θέσεις ἀνάμεσα στὸ ἔρειπωμένο χωρὶς τοῦ Παργασσοῦ Παγάσαρη και στὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο. Στὶς 15 τοῦ μῆνα κατέλαβαν λόφους και θέσεις γύρω ἀπ' τὸν ἔχθρον και τότε 40 "Ελληνες ὅρμησαν στὸν ἔχθρον πυροβολῶντας. Οἱ Τοῦρκοι δὲν τάχασαν. 1000 περίπου ἐκλεκτοὶ Ἀλβανοὶ μὲ τὸν Τσελιοπίτσαρη ἀπέκρουσαν τοὺς "Ελληνες ποὺ ὑπισθιχώρησαν και περικυκλώθηκαν. Οἱ "Ελληνες κινδύνευσαν και περισσότερο ὁ Παγουργῆς και τὸ τιμῆμα του. Στὸ μεταξὺ τὰ πολεμοφόδια τῶν ἀγδρῶν τοῦ Δράκου τέλειωσαν κι' αὐτοὶ συγέχιζαν νὰ μάχονται μὲ πέτρες. Στὴν κρίσιμη στιγμὴν ἥρθαν ἐνισχύσεις, μὲ τὸν Γιώτη Δαγκλῆ, και οἱ "Ελληνες ἔκαναν ἔφοδο μὲ τὰ ἔφυτα τους, προσπαθώντας γὰρ δροῦν διέξodo σωτηρίας. Τότε ὁ Δαγκλῆς σκότωσε τὸν ἀρχηγὸ τῶν Ἀλβανῶν κι' αὐτοὶ ἀρχισαν γὰρ φεύγοντας παγικόδλητοι. Καταδιώχτηκαν δὲ ἀπ' τοὺς "Ελληνες, μέχρι τοῦ καταυλισμοῦ τους. 20 νεκροί, οἱ ἀπώλειες τῶν Τούρκων, ἐνῷ τῶν "Ελλήνων 11. Στὴν 4ωρη αὐτὴ μάχη, ἀγδρεῖα και ἀποφασιστικά, παρ' ὅλη τὴν ἀρρώστεια του, πολέμησε δ Καραϊσκάκης.

Τότε ποὺ αὐτὰ συνέβαιναν στὴν Πανάσσαρη 4.000 ἔχθροι βάδιζαν πρὸς τὴν Σουβάλα μὲ σκοπό, ἀπ' τὶς κορφές τοῦ Παρνασσοῦ, γὰρ φτάσουν στὰ Σάλωνα. Στὴν Σουβάλα ὅμως δρισκόταν ὁ Δυοδουνιώτης μὲ 300 ἀγδρεis ποὺ τοὺς ἐπετέθηκε και τοὺς ἀγάγκασε γὰρ σταματήσουν. "Οταν δὲ ἥρθαν ἐνισχύσεις ἀπ' τὰ Σάλωνα μὲ τοὺς Κ. Τράκα και Καλφούχη, οἱ Τοῦρκοι τράπηκαν σ' ἀτακτη ὑποχώρηση ἀφήγοντας πάγω ἀπὸ 300 γεκρούς και τραυματίες.

Οἱ συνεχεῖς ἀποτυχίες ἀνάγκασαν τὸ Δερβίς νὰ τὰ παρατήσει και στὶς 7 Ὁκτωβρίου γὰρ φύγει, νύχτα, μ' ὅσο στρατὸ τοῦ ἔμεινε γιὰ τὴν Λάρισα.

Οἱ νίκες αὗτες τῶν "Ελλήνων σὲ μῆκε κρίσιμη ἐποχὴ ἔσωσαν τὴν Ἐπανάστασιν, ἀγαπτέρωσαν τὸ φρόνημα τῶν "Ελλήνων και ζωήρεψαν τὴν φλόγα τῆς Ἐπαναστάσεως ποὺ οἱ ἔριδες κι' οἱ ἀδελφοκτόνοι σπαραγμοὶ παραλίγο γὰρ τὴ σθήσουν.

Τὸν πέμπτο χρόνο, τὸν πιὸ θλιβερὸ και τραγικὸ γιὰ τὸν "Αγώνα, —οἱ ἐμφύλιοι εἶχαν ἔξουδετερώσει τοὺς ἴκαγοὺς ἀρχηγούς, δ δὲ Ἰμπραήμ σάρωγε τὸ Μωριά — οἱ Τοῦρκοι, ἀποφασισμένοι νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάσταση, εἶχαν δραστηριοποιηθεῖ και σύμφωνα μὲ στρατηγικό τους σχέδιο καταλάμβαναν, παρὰ τὴ σθεναρὰ — ἀλλὰ μικρὴ — ἀγτίσταση τῶν Σαλωνιτῶν, τὴν πόλην και «ἐπεδίδοντο εἰς λεηλασία». Ο Κιουταχῆς πολιορκοῦσε τὸ Μεσσόλογγο κι' οἱ Σουλιώτες και Ρουμελιώτες ὅπλαρχοι (Μπότσαρης — Τζαβέλας — Καραϊσκάκης κ.ά.) γύριζαν ἀπ' τὸ Μωριά, μὲ τοὺς ἄνδρες τους, γιὰ γὰρ ὑπεραπίσουν τὸν τόπο τους. Πολύ τοὺς κακοφάγηκε σὰν ἔμαθαν τὴν σύλληψη και φυλάκιση τοῦ φίλου τους Ὁδυσσέα. Τάξιλαν μὲ τὸ Γκούρχ, τὸν «παλιόδλαχο» ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Καραϊσκάκης. Δὲν κατάφεραν ὅμως γὰρ τὸν ἔλευθερώσουν. Οἱ Σαλωνίτες ἔστρεψαν σ' αὐτοὺς τὶς ἔλπιδες τους, ὅμως: «ῆκουσα διτι δὲν ἥθέλησαν οἱ Σουλιώτες και δ Καραϊσκάκης νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Σάλωνα, ἀν δ Γκούρας δὲν ἤθελε ἔλευθερώσει τὸν Ὁδυσσέα...» (Άγαφορά τοῦ Ἀστυνόμου Ἀθηγῶν Π. Μογαστηρώτη πρὸς τὸ Γύπουργεῖο Ἀστυνομίας, 21 Ἰουλίου 1825). Ἀλλὰ τὸν Ἀγδροῦτσο δὲν τὸν ἔλευθέρωσαν, ἀπεγαντίας τὸν δολοφόνησαν. (*) Οἱ Σουλιώτες δοήθησαν τὸ Μεσσόλογγοι στὴ δ' πολιορκία του ἐνῷ τὰ Σάλωνα ἔμειναν τουρκοκρατούμενα. Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Καραϊσκάκη, ὅλη ἡ Στερεά

* Η ἔλλειψη τοῦ ἴκανοῦ αὐτοῦ ἀρχηγοῦ φάνηκε στὶς δύσκολες τόπους δρες.

Ἐλλάδα ἔπεισε στὰ χέρια τῶν Τούρκων καὶ οἱ ἐλπίδες λιγόστεφαν. Μεσολάβησε βίμως ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου κι' ἡ κάθοδος τοῦ Καποδίστρια ποὺ ἀναπτέρωσκυ τις ἐλπίδες γιὰ ἀπελευθέρωση. Ὁ Καποδίστριας ἐπωφελήθηκε ἀπ' τὸ ρωσοτουρκικὸ πόλεμο (1828) κι' ἔστειλε στρατεύματα μὲ ίκανοὺς ἀρχηγούς. (Ὑψηλάντης, Τζαβέλας κλπ.) γ' ἀνακαταλάβουν τὴν Στερεά. Ὁ Δημ. Ὑψηλάντης ἐπικεφαλῆς τοῦ Ἐλληνικοῦ Στρατοῦ μπῆκε θριαμβεύτικὰ στὴν πόλη μας στὶς 27) 17 Νοεμβρίου, ἐκδιώκοντας τοὺς τελευταίους Τούρκους. Τὰ Σάλωνα καὶ τὸ Κάστρο τους ζούσαν τὴν τελευταία χαρά, κι' ἵσως τὴν δυνατότερη, στὴν περίοδο τῆς Ἐπαγαστίσεως. Καθέγας μπορεῖ νὰ φανταστεῖ τὶς σκηνὲς ποὺ ξεπούληχτηκαν, τὴν συγχίνησην ποὺ ξεχείλισε. Ὁ κίνδυνος μὲ τὸ πιστό του ὑποταχτικό, τὸ φόδο, ἔφυγαν μαζὶ μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δὲγκ ξαγαγόχλησαν τοὺς

Σαλωνίτες. Ὁ χρόνος ἀρχισε νὰ μετρᾶ τὴν ἐλεύθερη ζωὴ γιὰ τὴν πόλη μας, ποὺ πόθησε καὶ γι' αὐτὴν ἀγωγίστηκε χωρὶς νὰ φειστῇ καμμικὴ θυσία. Μιὰ ζωὴ ποὺ συγεχίζεται καὶ ποὺ ξεπεργά φέτος τὰ 150 χρόνια...

Σὰν βοηθήματα χρησιμοποιήσα:

- 1) Δρ. Δ. Κραββαρτόγιαννου «Πολιορκία καὶ πτώση τοῦ Κάστρου τῶν Σαλώνων».
- 2) Νέα Γενικὴ 'Ιστορία τῶν 'Ελλήνων — 'Εκδοση 'Απέργη — 'Εμμανουήλ. 'Αθῆναι 1972, τόμος 10ος.
- 3) 'Ιστορία τοῦ 'Ελλην. "Εθνους. 'Εκδοτικῆς 'Αθηνῶν (Τόμος ΙΒ).
- 4) Δ. Κοκκίνου «Ἡ 'Ελληνικὴ 'Επανάστασις».
- 5) Περιοδικὸν 'Ιστορία Εικονογραφημένη 'Απρίλιος '71.
- 6) 'Α. Τσούτσου «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς 'Αμφίσσης». Σελίδες ἀπ' τὴν Φωκίδα. Τεῦχος 2/1977.
- 7) Θ. Διακομανώλης «Ἡ μάχη τῆς 'Αμπλιανῆς».

Συμπατριώτη,

Ψάξε στὸ ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ σου. Κάτι θὰ unction. Τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» δέχεται κάθε ἀντικείμενο, εἴτε σὰν δωρεά, εἴτε μὲ παρακράτηση κυριότητας. Εἶναι ἀπόλυτα ἔξασφαλισμένο ἀπ' τὴν φθορά, γιατὶ συντηρεῖται καλλίτερα καὶ ἡ ἀπόδειξη παραλαβῆς ἔξασφαλίζει ἀπ' τὸ κίνδυνο ἀπώλειας.

ΤΟ ΒΕΛΟΥΧΙ

ΤΟΥ ΔΩΡΙΕΑ

Θὰ ξέρετε δέδαια, ότι στή γλώσσα τῶν Ρουμελιωτῶν Βελούχι; Θὰ πεῖ μέρος ἀπ' ὅπου θγαίνει (πηγάζει) πολὺ γερό — πάρα πολὺ γερό — ποτάμι.

Τὸ ποτάμι αὐτὸ — τὸ βελούχι — τὸ εἰχα δεῖ ὅταν ήμουνα δώδεκα χρονῶν παιδί καὶ μοῦ εἶχε κάνει τόση ἐντύπωση, ὡστε ἐπίμονα ἐπὶ εἴκοσι πέντε χρόνια ἥθελα γὰ τὸ ξαναδῶ. ‘Ο “Ψυστος μὲ ἀξίωσε καὶ πῆγα πρὸ μηγῶν. Αὕτη τῇ φορᾷ δέδαια ὅχι μὲ τὸ μεγαλύτερο ἀδελφό μου, ἀλλὰ μὲ τὴν οἰκογένειά μου. Καὶ πῆγα πρὸ παγτὸς γιὰ τὰ μικρὰ παιδιά, διότι, ἀπὸ τὴν πείρα μου διαπίστωσα ότι τὰ παιδιά ἀγαποῦν, κατὰ κανόνα, στὴ ζωὴ τους διὰ μάθουν μικρά. Καὶ ἐπειδὴ μόνο μικρὰ τὰ ἔχουμε στὴ διόθεσή μας πρέπει γὰ τὰ μάθουμε ν' ἀγαποῦν τὴν Ἑλληνικὴ παράδοση καὶ τὴν Ἑλληνικὴ φύση.. Καὶ αὐτὸ δχι μονάχα διότι εἴμαστε Ἑλληνες, ἀλλὰ προπαντὸς διότι ἡ Ἑλληνικὴ παράδοση καὶ φύση εἶγαι τὰ καλύτερα ὑπόβαθρα γιὰ γὰ διαμορφωθεῖ ἔνας καλδεὸς ἀνθρώπινος χαρακτήρας, ποὺ θὰ ἔξασφαλίσει μιὰ σωστὴ ἀνθρώπινη ζωὴ.

Μὰ ποῦ εἶναι τέλος πάντων αὐτὸ τὸ βελούχι; Ποσ ἀλλοῦ, στὴ Δωρίδα καὶ μάλιστα στὴν καρδιά της. Κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ Λιδορίκι πρὸς τὸ Στενὸ καὶ τὸν Κόκκινο, βλέπουμε δεξιά μας τὸν πελώριο τελευταῖο δγκόλιθο τῶν Βαρδουσίων καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὸν ἔγα παραδεισένιο χωρίο, τὸ Κάλλιο. Καὶ εἶναι παραδεισένιο διότι τὰ λίγα σπιτάκια του εἶγαι σκορπισμένα ἀνάμεσα σὲ πάρα πολλὰ ὀπωροφόρα δέντρα. Εἶγαι ἔνα ἀπέραντο περιθόλι, μὲ πολ-

λὰ — πάρα πολλὰ — γερά. Εἶγαι τὸ διμώνυμο χωριὸ τῆς ἀρχαιότητος ποὺ ἀργότερα, κατὰ τὸν 4ο π.Χ. αἰῶνα, μετονομάστηκε σὲ Καλλίπολη.

Ἐπειδὴ δὲ Βασιλιᾶς τῆς πόλεως αὐτῆς εἶχε ἔλθει σὲ ἀμηχανία μὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς δύο Ισάξιους πρωταθλητές, ποὺ εἶχαν ἀγαδειχθεῖ σὲ ἀγῶνες τῆς περιοχῆς, γὰ παντρέψει τὴν κόρη του, ὑποσχέθηκε ότι θὰ τὴ δώσει σ' αὐτὸν ποὺ θὰ κάνει τὸ πιὸ ὀφέλιμο γιὰ τὴν πόλη του ἔργο. Ο ἔνας, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὸ Αἴγιτο, ἔφτιαξε τὰ τείχη (τὸ κάστρο), ἐρείπια τῶν δόποιων σώζονται μέχρι σήμερα. Ο ἄλλος, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὴν Ποτιδάνεια, σκέφτηκε νὰ φέρει στὴν ἐπιφάνεια τὸ γερὸ ποὺ θούεις περνώντας μέσα στὴ γῆ καὶ τὸ ἔνγαλε στὴ κορυφὴ τῆς πόλης.

Καὶ τὰ δύο ἔργα ἦταν σημαντικὰ καὶ σωτήρια γιὰ τὴν πόλη, ἀλλὰ τελικὰ ἡ πλάστιγγα ἔγειρε πρὸς τὸν Ποτιδάνα, τὸν δόποιο προτιμούσε καὶ ἡ βασιλοπούλα.

Τὸ γερὸ ποὺ θγῆκε στὴν ἐπιφάνεια δὲν ἀλλαξει μόνο τὴν ὅψη καὶ τὴν παραγωγή κότητα τῆς πόλης, ἀλλὰ, σιγά - σιγά, καὶ τὸ ὄνομά της ποὺ ἔγινε Βελούχι ἡ ἀρχότερα Βελούχοδο. Σήμερα ἔχει τὸ ἀρχαῖο ὄνομα «Κάλλιο», ἀλλὰ αὔριο δὲν θὰ ἔχει κανένα ὄνομα διότι θὰ ἔξαφανιστεῖ μέσα στὴ Λίμνη τοῦ Μόργου.

Κατεβαίνοντας λοιπὸ γιὰ τὸ Κάλλιο περνάμε τὸ περίφημο Στενὸ ἀπ' ὅπου πέρασε, κυνηγημένη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἡ μάνα τοῦ Μακρυγιάννη, ἔχοντας αὐτὸν μωρὸ στὴν ἀγκαλιά της. Ἐδῶ ὑπάρχει τώρα μόνο μιὰ σιδερένια γέφυρα, πρὶν λίγα

Χρόνια ύπηρχε και ἔνα πολὺ δμορφο πέτρινο γεφύρι μὲ μιὰ μεγάλη, πολὺ δμορφη, κακάρα, τὸ δποῖο οἱ τεχνικοὶ μας, πρὸς γενικὴ ἀπορία, γκρέμισαν γιὰ χάρη τῆς λίμνης.

Περγάντας τὴ γέφυρα, τοῦ Στεγοῦ ἔχουμε μπεῖ στὴ μεγάλη χαράδρα, τὴν δποῖα ἀκολουθεῖ ὁ Μόρνος και ἡ δποῖα χωρίζει τὰ δύο περήφανα βουνὰ Βαρδούσια και Γκιώνα.

Πλησιάζοντας πρὸς τὸ Κάλλιο θλέπουμε δεξιά μας τὸ ποτάμι και ἀριστερά μας, στὴ πλαγιά, τὰ σημάδια τοῦ κάστρου και τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων τειχῶν του.

Και γά, μπαίνουμε στὸ ἀπέραντο περιβόλι μὲ τὰ δπωροφόρα δέντρα και τὰ κρυστάλλιγα νερά. Εἶναι "Αγοιξη και ὅλα εἰναι ἀγοιγμένα. Σταματᾶμε σὲ μιὰ βρυσούλα, κουτὰ σ' ἔνα γεφυράκι, ὅπου περγάνει τὸ ποτάμι μὲ τὸ πηγαῖο νερό. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος, κανένας δὲν κυκλοφορεῖ. Δύοτρια αὐτοκίνητα ἐπισκεπτῶν ἔρχονται, κάθονται λίγο, τρῶγε οἱ ἐπισκέπτες τὸ φαγητὸ που ἔχουν φέρει μαζί τους, ἀπολαμβάνουν τὴ φύση και φεύγουν. Στὸ μπαλκόνι ἔγδος σπιτιοῦ μιὰ γριούλα κάθεται ἀκουμπισμένη στὰ πολὺ παλιὰ κάγκελα και κοιτάζει πρὸς τὰ ἐπάνω τὸ βουγό, δχι πρὸς τ' αὐτοκίνητα, που δὲν τῆς κάνουν καμία ἔντύπωση. Αὐτὴ κοιτάζει πρὸς τὸ βουγό και εἶναι συλλογισμένη. Σὰν τὶ ἀραγε νὰ σκέπτεται; Τὰ χρόνια που πέρασαν ἡ αὐτὰ που ἔρχονται γι' αὐτὴν και τὸ χωριό της!! Μὰ γά, ξαφνικὰ ἀπὸ τὸν δυγατὸ ἀέρα μιὰ γέρικη καρυδιὰ πέφτει ἀπὸ τὸν διπλανὸ κῆπο και ρίχνει τὰ κλωνάρια τῆς μέσα στὴ δική της αὐλή.

Σηκώνεται σιγά - σιγά, πάει, τὴν κοιτάζει μὲ συμπόνοια, τὴ χαιδεύει και γυρίζει στὴν παλιὰ και ἐτοιμόρροπη καρέκλα της γιὰ νὰ συνεχίσει, ἀτάραχη, τὸ συλλογισμό της.

Μὰ ἐμεῖς εἴμαστε γέοι ἀγθρωποι, ἐργα-

τικοὶ μὲ ύποχρεώσεις, δὲν μποροῦμε ἐπὶ ὥρες νὰ καθόμαστε και νὰ παρακολουθοῦμε τὴν ἀδιαφορία τῆς γριούλας πού, δπως φαίνεται, δὲν τὴν ἀπασχολοῦν οὔτε τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, οὔτε ἡ ισότητα τῶν δύο φύλων! Πρέπει νὰ συνεχίσουμε τὸ δρόμο μας. Περγάμε, λοιπόν, τὸ γεφυράκι και μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια τοῦ χωριοῦ και κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια φτάγουμε ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ὁ τεράστιος τελευταῖος δγκόλιθος τῶν Βαρδούσιων. Ἀπὸ ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ μεγάλες πέτρες και μέσα ἀπὸ μιὰ τρύπα διαμέτρου τριῶν περίπου μέτρων, βγαίνει τὸ γάργαρο, ἀφθονο και πάρα πολὺ κρύο νερὸ τοῦ βελουχιοῦ. Τὴν "Αγοιξη λένε, δταν λυώγουν τὰ χιόνια στὰ Βαρδούσια και πρόκειται τὸ βελούχι νὰ κατεβάσει διπλάσιο νερό, ἀκούγεται, ἐπὶ 5—6 ἡμέρες πρὶν βγεῖ στὸ στόμιο τῆς πηγῆς τὸ πολὺ νερό, ἔνα μεγάλο βουΐτδο μέσα ἀπὸ τὸ βουγό — ἀπὸ τὴν πηγή. Εἶναι ὁ ἡχος ποὺ προπορεύεται τοῦ νεροῦ και προειδοποιεῖ γιὰ τὸν ἔρχομό του, γιὰ τὴν κατεβασιὰ τοῦ πηγαίου ποταμοῦ.

Μὲ τὸ ἀφθονο αὐτὸ νερὸ οἱ παλιοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μετέτρεψαν τὴν ἄγονη γῆ, μὲ τὴν καλλιέργεια και τὸ πότισμα, σ' ἔνα ἀπέραντο περιβόλι. Ἀλλὰ δὲν ἡταν μόνο ἡ γεωργία, ποὺ ἀναπτύχθηκε στὴν περιοχή. Τὸ χωριὸ ἀπόχτησε ἀξιόλογη γιὰ τὴν ἐποχὴ βιομηχανία. "Εγιγαν νεροκίνητοι μύλοι, ὅπου ἔφεργαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριὰ τὰ σιτάρια τους και τὰ καλαμπόκια τους γιὰ ἀλεμα. "Εγιγαν Νεροτριβίες (ντριστίλλες) στὶς ὁποῖες κατεργάζονται οἱ βελέντες, τὰ σκουτιὰ και οἱ φλοκάτες.

"Ολα αὐτὰ δημιουργοῦσαν κίνηση και ἔδιναν μιὰ βιοτεχνικὴ και ἐμπορικὴ ὅψη στὸ χωριό.

Ἄλλα ἀς γυρίσουμε στὴ φύση. Μόλις λοιπὸ τελειώγουν οἱ πέτρες τοῦ βουγοῦ ποὺ φέργουν τὸ νερό, ἀρχίζουν τὰ πλατά-

Η ΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΗΣ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1821

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΝΑΣΤ. ΔΡΟΛΑΠΑ

πτυχιούχου Πολιτικών Ἐπιστημῶν

τ. ὀγκιπροέδρου Ε.Φ.Μ.

Δ'.

Τὸ πλῆρες κείμενο τῆς Νομικῆς Διατάξεως, ὅπως παραδόθηκε σὲ μᾶς μὲ τὴν συλλογὴ τοῦ A. MAMOΥΚΑ, ἀν δ χῶρος τῶν «ΣΕΛΙΔΩΝ» καὶ δ χρόνος μᾶς ἐπιτρέπει, θὰ παραθέσομε στὸ τέλος τῆς ἐργασίας γιὰ νὰ μπορέσει δ ἀναγνώστης νὰ ἔλεγχει μόνος του, δχι μονάχα τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡρθότητα ὅσων γράφτηκαν καὶ κείγων ποὺ θὰ γραφτοῦν.

Αὐτὸν κρίνεται ἀπαραίτητο γιατί, ὑστερα ἀπὸ δσα ἔχουν γραφτεῖ, ἀπὸ τοὺς ίστορικούς μας γιὰ τὴν Νομικὴ Διάταξη, καὶ

για καὶ οἱ ἄλλες πρασιγάδες

Εἶγαι δὲ ἡ ἀρμονικότητα τῆς φύσης, εἶναι σὰ γὰ λέει τὸ πέτριγο βουγὸ στὴν πρασιγάδα, «σοῦ φέργω τὸ νερό, παράλαβέ το». Στὴν πηγὴ αὐτὴ χωρίζεται δὲ φύση. Πρὸς τὸ ἀπάνω, ὅλο πέτρες, ἀρχίζει γὰ ὀρθώγεται τὸ Βαρδούσι, πρὸς τὰ κάτω ὅλο πρασιγάδα μὲ πλατάνια καὶ ὀπωροφόρα δέντρα. Μόγο μιὰ καρυδιὰ ἔχει κάνει τὴν ἔξαρτησην. Αὐτὴ πῆγε καὶ φύτρωσε πρὸς τὸ ἀπάνω μέσα στὰ δράχια καὶ στὶς πέτρες. Πῶς τὰ καταφέρε καὶ φύτρωσε ἐκεῖ πῶς καὶ ζεῖ, τόσα χρόνια, αὐτὴ μόνο τὸ ξέρει. Καὶ ισως θὰ εἶναι: γὰ μόνη ποὺ θὰ ζήσει καὶ μετὰ τὴ λίμνη, μαζὶ μὲ τὸ ἔκκλησάκι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ποὺ εἶναι κι αὐτὸν χτισμένο πάνω στὸ λόφο μὲ τὰ τείχη — στὸ ἔδιο περίπου μὲ αὖτὴ ὅψος.

Αὐτὸν λοιπὸν εἶναι τὸ Βελούχι, τὸ ἀρχαιότατο καὶ σημεριγὸ Κάλλιο, δὲ αὐριανὸς πυθμένας τῆς λίμνης τοῦ Μόργου.

τὰ ὅποια ἔρχονται σὲ τόση ἀντίθεση μὲ τὶς ἀπόφεις τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης, πρέπει γὰ δοθεῖ στὸν ἀναγνώστη δὲ δυνατότητα γὰ ἔνημερωθεῖ, γὰ ἐλέγχει καὶ γὰ ἀξιολογήσει μέσα ἀπὸ συγκεκριμένα, πλήρη καὶ συγκρίσιμα στοιχεῖα, τὴ σημασία, τὴν ἀξία ἀλλὰ κυρίως τὴν προσφορὰ τῆς Νομικῆς Διατάξεως στὸν ἀγῶνα τοῦ 21.

Ἐδῶ, σ' αὐτὸν τὸ στάδιο καὶ γιὰ λόγους πληρότητας καὶ μεθοδικότητας στὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος θὰ παραθέσουμε συγκεκριμένα τὰ κύρια σημεῖα τοῦ περιεχόμενου τῆς Διατάξεως, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι δυνατὸν νὰ διαγράψει καγένας τὸ περιεχόμενο καὶ γὰ προσδιορίσει τοὺς σκοποὺς τῆς N. Δ., δπως τοὺς ἔκθεσαις παραπάνω κι ισως ἀδιάστα, νομίζω, μποροῦν νὰ ἔγουν ἀπὸ τὸ κείμενο, τοῦ καταρτισθέντος, τελικῶς, Διατάγματος.

Τὸ δὲ, κείμενο⁽⁴³⁾ τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου - Γερουσίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀλλοιώς λέγοταν δὲ Νομικὴ Διάταξη, διαιρέθηκε, δπως ἀλλωστε κάθε παρόμοιο κείμενο, γιὰ λόγους μεθοδικότητας καὶ πληρότητας, σὲ Τμῆματα, Κεφαλαία καὶ Ἀρθρα, περιέλαβε δὲ ἔγα τελευταῖς τμῆμα ἀποκαλούμενο «ἀποπλήρωμα» στὸ διποτὸ περιελήφθησαν τελικές Διατάξεις μεταβιτικῆς μορφῆς καὶ μὲ τὸ διποτὸ ἐπιχειρεῖται ἐρμηνεία, συμπλήρωση ἢ ἀκόμα καὶ τροποποίηση τῶν προηγουμένων Διατάξεων.

Στὸ πρῶτο τμῆμα περιλαμβάνονται⁽⁴⁴⁾ διατικές Διατάξεις μὲ τὶς διποτες ρυθμίζονται θέματα θιαγεγελάς, ίστητας, ἀγεξι-

Θρησκείας καὶ γλώσσας. Ἀκόμα περιλαμβάνει τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα καὶ τὰ «χρέη» δηλαδὴ τίς ύποχρεώσεις τῶν Ἑλλήνων. Ή μὲ τὴ μορφὴ διακηρύξεως, ὑστερα ἀπὸ τὴ γενομένη εἰσαγωγὴ γιὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἀγεξαρτησίας τοῦ πολίτου, ἀπαρίθμηση σὲ δύο ἀγίτεστοιχεῖς στήλεις τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ύποχρεώσεων τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸ σύστημα τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως τοῦ 1795, ἀποτελεῖ πρωτόπορον αγιὰ τὸ ἔκκλησιν τοῦ Κράτος καὶ προσφορὰ στὴν ἀγθρωπότητα — στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατοχύρωση τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν.

Τέλος στὸ ἵδιο τμῆμα διαγράφεται ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς τῆς «γέας Πολιτείας» ἀποτελουμένος ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν, ποὺ ἐδῶ τίθεται σὲ ἔθνικὰ καὶ ὅχι τοπικὰ πλαίσια, καὶ τὸν "Αρειο Πάγο ὁ δόποιος φέρεται σὰν Κεφαλὴ τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἐλλάδος.

Στὸ δεύτερο τμῆμα διαλαμβάνονται διεξόδικότερα τὰ περὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων κλπ. τῆς Ἐθνικῆς Βουλῆς, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ἀφορῶντα στὴν συγκρότηση, λειτουργία καὶ ἀποστολὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Στὸ τρίτο τμῆμα, ποὺ περιλαμβάνει μόνο ἔνα κεφάλαιο, καθορίζονται «τὰ περὶ ἐφαρμοστέας νομοθεσίας».

Τὸ τέταρτο τμῆμα, τὸ «περὶ Δοσιμάτων», ἀναφέρεται στὰ θέματα τῆς φορολογίας καὶ εἰδικώτερα στὶς οἰκογονικὲς ἐπιβαρύνσεις τῶν ἐπαρχῶν καὶ «τὰ δοσιμάτα» τῶν κατοίκων, ἡ πρόβλεψη καὶ τὸ διάγραμμα τῶν ὁποίων γε ταῖς σιζεταῖς στὶς ἀρχές τῆς Ἰσόδητος καὶ τῆς καθολικῆς τητοῦ τῶν φόρων.

Τὸ πέμπτο καὶ τὸ ἕκτο τμῆμα, ὅπως

αὐτὰ διατυπώγονται στὶς σχετικὲς παραγράφους τῆς Διατάξεως, ἀφιερώγονται στὴ στρατιωτικὴ δργάνωση (τμῆμα πέμπτο) καὶ τὴν ἔφαρμοστέα Νομοθεσία τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ Δικαίου δηλ. τὰ «Δικαιικά, κολαστικά, ἀγρονομικά, θαλάσσια, καὶ ἐμπορικά» (τμῆμα ἕκτο) γιὰ τὰ διποῖα προβλέπει δι τι «Ἄπὸ τὰ αὐτὰ «Βασιλικά νὰ γίνει καὶ τούτων ἡ ἐκλογή».

Βασικά και ἀπό τὴν ὅλη διάρθρωση τοῦ κειμένου τῆς Διατάξεως, ὅπως παραπάνω, συγοπτικά παραθέσαμε, ή Νομική Διάταξη ἀναθέτει τὴν Ἀγωτάτη Ἀρχή, σὰν κεφαλή τῶν ἐπὶ μέρους κεντρικῶν διοικήσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰδικά καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος, σὲ συλλογικὸ δργαγο μὲ τὴν ὁνομασία «Ἀρειος Πάγος».

“Ο “Αρειος Πάγος ἀποτελείτο ἀπὸ 12 μέλη καὶ διαιρεῖτο σὲ 2 τμῆματα. Τὸν κυρίων ”Αρειο Πάγο ποὺ ἦταν βασικὰ ὅργανο τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἶχε διοικητικὰ κυρίως καθήκοντα καὶ τὸ Κριτήριον τοῦ ”Αρείου Πάγου ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ ἀνώτατο διακοστήριο.

Πάγω ἀπὸ τὸν "Αρειο Πάγο ήταν η Ἑθνική Βουλή «ούσα δεσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἐλλάδος, τῆς Δυτικῆς Χέρσου, τῆς Πελοποννήσου, τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ὅλων τῶν μερικωτέρων ἔκειγων κεφαλῶν τῆς Ἐλλάδος» είγαι ο διοποτηρητὴς τοῦ ἑστόμενου Βασιλέως⁽⁴⁵⁾, τὸν δποῖον ή Ἐλλὰς ἔχει ζητήσει ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην καὶ τὸν δποῖον ἀφοῦ καθυποβάλλει εἰς τοὺς Ἑθνικοὺς Νόμους τῆς, δποίους, ἀν κοινῶς ἀποδεχθῆ, ἔχει γὰ ἀναγνωρίζει Μογάρχην τῆς». (Κεφάλ. τρίτο § A).

⁷Ἐτσι μὲ τὴν παράγραφο αὐτὴν ἡ Νομικὴ Διάταξη εἶ γα τὸ πρῶτο συγταγματικὸν εἴ μενο τῆς γεωτρέρας Ἐλλάδος

στὸ διποτίο ἀγαφέροντας·
ἡ καθιέρωση τοῦ Βασιλεῖου
θεσμοῦ θεσμοῦ.⁽⁴⁶⁾ Ή πρόδηλεψη
αὐτὴ βασιζεται στὴν ἐπιθυμία τῆς κοινῆς
γνώμης. Ωστόσο ἡ Ν.Δ. προέβλεψε ὅχι ἀ-
πόλυτη Μοναρχία ἀλλὰ συνταγματικὸν Βα-
σιλέα, ποὺ θὰ ἀποδεχθάν τοὺς «Ἐθνικούς
τῆς Νόμους», μὲ ἄλλα λόγια τὸ Ἐλληνικὸν Σύνταγμα.⁽⁴⁷⁾

Στὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν ποὺ «εἶγαι τὸ Ἐθνικὸν κέντρον καὶ συγίσταται ἀπὸ παραστάτας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος» ἀγατίθετο ἡ φροντίδα «τὸν γενικῶν ἐθνικῶν συμφερόντων» τῆς διεθνοῦς παραστάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς γενικῆς διευθύνσεως τοῦ πολέμου στὴν ἕηρὰ καὶ στὴν θάλασσα.

Στὸν Ἀρειο Πάγο ποὺ «εἶναι δεσμὸς τῶν ἐπαρχιῶν, κριτήριον Ἀγέκκλητο αὐτῶν καὶ κεφαλὴ τῆς Ἀγατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος» (τμῆμ. Α' κεφ. 3ον § Β Νομικῆς Διατάξεως) ἀγατίθετο ἡ ἀνωτάτη νομοθετική, ἐκτελεστικὴ καὶ δικαστικὴ λειτουργία, ὅπιζετο δὲ ὅτι «εἶγαι τὸ μέσον τῆς ἐνώσεως» ἐκάστης ἐπαρχίας μὲ τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν» (τμῆμα 2ον Κεφ. 3ον παρ. 2). «Δι' αὐτοῦ ἔχει τὰς σχέσεις καὶ τὴν ἀναφορὰν ἐκάστη τῶν ἐπαρχιῶν μὲ τὰς λοιπὰς Κεντρικὰς τῆς Ἑλλάδος Διοικήσεις οἰον τὴν Γερουσίαν τῆς Πελοποννήσου, τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος καὶ λοιπάς. Δι' αὐτοῦ διευθύνεται ἡ ἐκάστη ἐπαρχία πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν»,⁽⁴⁸⁾ (τμῆμα 2ον κεφ. 3ον παρ. Z).

Συγοπτικὰ σημειώγουμε πώς στὸν Ἀρειο Πάγο ἀγατίθετο ἐπιπροσθέτως ἡ διαχείριση τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Δημοσίας Διοικήσεως, τῶν ἐπαρχιῶν, τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς Δημοσίας τάξεως. Σ' αὐτῷ ἀνατέθηκε ἡ διοίκηση τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ δικαίωμα ἐπικυρώσεως ἡ ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν παραστατῶν στὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν» (παρ.

1Γ) καὶ τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφῆς σεως (παρ. ΙΔ).

Τὰ μέλη κάθε τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου διορίζεται γιὰ ἐτήσια θητεία, τὸ καθ' ἕνα δὲ ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐκτελοῦσε χρέη προέδρου γιὰ 52 μέρες, ὥστε νὰ περνοῦσαν ἀπὸ τὴν θέση τοῦ Προέδρου ὅλα τὰ μέλη.

Τὴν ὑπηρεσία τέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου διεξήγαγε ἡ Κογκελλαρία ποὺ ἀποτελεῖτο ἀπὸ τὸν Ἀρχιγραμματέα καὶ τοὺς ἄλλους Γραμματεῖς ἐκλεγομένους ἀπὸ τὸν «Ἀρειο Πάγο» (παρ. E).

«Ἡ Διοίκηση τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶχε δργαγωθεῖ πάνω σὲ μιὰ δμοσπονδιακὴ μορφὴ. Κάθε ἐπαρχία, μὲ βάση τὴν δργάγωση τῆς Νομικῆς Διατάξεως, θεωρεῖται σὰν αὐτοτελὴς μὲ χωριστὴ Διοίκηση, χωριστὸ στρατὸ καὶ χωριστὸ καπιτάνο. Ἡ Κεντρικὴ Διοίκησή της ἀποτελεῖτο ἀπὸ προεστῶτες «εἰς ὅλα τὰ ὑπουργήματα τῆς Διοικήσεως», Γενικὸ Κριτήριο, «καὶ ἄλλα μερικώτερα εἰς τὰ χωρία» (τμῆμα Α κεφ. 3ον ἀρθρ. γ).

Οἱ ἐπαρχίες δὲν ἀπαριθμοῦνται, ἀλλὰ ἡ ὑπαρξη καὶ ὁ ἀριθμὸς τους συγάγεται τόσο ἀπὸ τὸν τόπο τῆς προελεύσεως τῶν πληρεξουσίων ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῆ στὰ Σάλωνα, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ τῶν παραστατῶν στὴν Εθνικὴ Συνέλευση στην Αἰγαίου ποὺ εἶχαν λάβει μέρος στὴ Συνέλευση «διεφύλαττον τὸ δικαίωμα γὰρ ἀποδεσμευθοῦν καὶ γὰρ συστήσουν ἰδιαίτερο δεσμό, ὅταν καταλύσουν τέλειον

τὴν τυραννίαν καὶ γὰ συγδεθοῦν πρὸς τὴν
ὅλην Ἑλλάδα».

Σχετικὰ μὲ τὴν ἑσωτερικὴν διοίκησην κά-
θε ἐπαρχίας ή Νομική Διάταξη ἀφιερώνει
ξεχωριστὸν κεφάλαιο (τμῆμα Β κεφ. 3
ἀρθρ. 25). Ἐτσι προβλέπει τὴν σύστασην
συλλογικῶν ὅργάνων, ὅπως προαγαφέρα-
με, ἀποτελουμένων ἀπὸ 2 μέχρι 5 πρόσω-
πα, τὰ διποῖα ἔργο εἰχαν γὰ διευθύνουν,
κατὰ διμάδες, τοὺς διαιφόρους κλάδους τῆς
Διοικήσεως. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἔφεραν τὸν
τίτλο τοῦ «προεστῶτος».

Οἱ κλάδοι τῆς διοικήσεως ὁρίζονται σὲ
εἴξ, ἦτοι: Τὰ Δοσίματα, ή Κάσσα, τὰ Πο-
λεμικά, τὰ Μαγαζία, τὰ Ἐθνικά κτήματα
καὶ ή Ἀστυγομία.

Οἱ προεστῶτες τῶν Δοσιμάτων ἦταν ἀρ-
μόδιοι γιὰ τὴν φορολογία καὶ, γενικότερα,
γιὰ τὰ ἕσοδα, ἐνῷ ἐκεῖνοι τῆς Κάσσας εἰ-
χαν τὴν φροντίδα γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν
μετρητῶν καὶ τὴν ρύθμιση τῶν ἔξδων. Ἀ-
κόμα ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τὸν ἔφοδιασμὸν
τῶν κατοίκων καὶ τοῦ στρατοῦ ὅπως καὶ
γιὰ τὴν ἀγοραπωλησία τῶν προϊόντων τῆς
ἔθνικῆς γῆς.

Οἱ προεστῶτες τῶν Μαγαζίων «εἰχαν
τὴν πρόγοιαν γὰ μὴ λείψωσι αἱ τροφαὶ τῶν
κατοίκων καὶ στρατιωτῶν καὶ ὅλα τὰ πο-
λεμικὰ ἔφόδια, οἷον ὅπλα, μπαροῦτι, μο-
λύβδι, στοργάρια κτλ.» οἱ δὲ προεστῶτες τῶν
Πολεμικῶν ἦταν ὅργανα συγδέσμου μὲ τὸν
Καπιτάνον τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐνεργοῦσαν
γιὰ τὸν ἔφοδιασμὸν του μὲ τροφές καὶ ὄλι-
κά.

Οἱ προεστῶτες τῶν Ἐθνικῶν Κτημά-
των εἰχαν ὡς φροντίδα τὴν καταγραφὴν
καὶ τὴν καλλιέργεια τῆς Ἐθνικῆς γῆς,
ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν συλλογὴ τῶν καρπῶν
κτλ. οἱ δὲ προεστῶτες τῆς Ἀστυγομίας
(εἰχαν σὰν ἀποστολὴ) γὰ ἐπιμελοῦνται
τὴν «εὔταξίαν» τῆς πόλεως καὶ τὴν κατάρ-
τισην μητρώου τοῦ πληθυσμοῦ μὲ τὸ διποῖο
θὰ γιγάνταν ἡ ἐπιστράτευση τῶν ἀρρένων.

Οἱ ἕδιοι προεστῶτες εἰχαν ἀκόμα τὴν ἀρ-
μόδιότητα νὰ διορίζουν ἐπιστάτας τῆς δια-
κινήσεως ἐκείνων ποὺ ἥθελαν νὰ μεταβοῦν
ἕξα ἀπὸ τὴν ἐπαρχία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς προεστῶτες ποὺ ἀγα-
λάμβαναν τὸ τομέα τῆς διοικητικῆς δρα-
στηριότητος προβλεπόταν παράλληλα καὶ
ἡ σύσταση δικαστηρίου, ὡς Γενικοῦ Κρι-
τηρίου, τὰ μέλη τοῦ διποίου ἐκλέγονταν ἀ-
πὸ τοπικοὺς παράγοντες. Τὸ Γενικὸ Κρι-
τήριο φερόταν ὡς δικαστικὸ κυρίως ὅργα-
νο, ἐκτελεστής τῶν ἀποφάσεων τοῦ διποίου.
ἥταν δὲ καπιτάνος.

Παράλληλα, τέλος, μὲ τὴν ὑπαρξὴν καὶ
τὶς ἀρμόδιότητες τῶν δύο αὐτῶν ὅργάνων
γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση θεμάτων γενικότε-
ρου ἐνδιαφέροντος προεδρέποντο κοινὴς συ-
σκέψεις Προεστώτων καὶ Κριτῶν.

Ἐτσι μὲ τὴν ἀνάθεση τῆς
κῆς διοικήσεως στὰ δύο διαστήματα, τοὺς Προεστῶτες καὶ
καὶ τὴν καθιέρωση τοῦ τρόπου
κῆς ἐκλογῆς, διαφυλάχτηκε
στὴν περιφερειακὴν ὅργανωση.

Τὴν τοπικὴν διοίκησην κάθε
διεπόταν νὰ ἀναλάθουν προς
ρόμοιοι μὲ ἐκείνους τῶν ἐπαρχ
γῆ τῶν διποίων γιγάντων ἀπὸ τοὺς κατοί-
κους τῶν χωριῶν ποὺ ἐκπροσωποῦσαν, εἰ-
χαν δὲ παράλληλα μὲ τὰ διοικητικὰ καὶ
δικαστικὰ καθήκοντα.

Κάθε τρίμηνο οἱ προεστῶτες τῶν χω-
ριῶν συνέρχονται σὲ κοινὴ συγέλευση μὲ
ἐκείνους τῶν ἐπαρχιῶν καὶ διασικά ἥσαν
ὑποχρεωμένοι γὰ ἐλέγχουν τοὺς λογαρια-
σμοὺς «διὰ γὰ πληροφορεῖται καὶ δὲ λαδὸς
καὶ δὲ κάθε προεστὸς διὰ ὅλων». Κατόπιν,
καὶ ἐφ' ὅσον «δὲ καιρὸς καὶ οἱ περιστάσεις
ἀποδείξωσι ἀγαγκαῖα εἰς ἐκτέλεσιν τῶν
χρεῶν ἑκάστου ὑπουργῆματος», συγέτασ-
σαν προστάσεις οἱ διποῖες ὅρμως μάρτυρες

ἀπὸ τὴν ἐπικύρωσή τους ἀπὸ τὸν "Ἀρειο Πάγο εἶχαν ἔφαρμογή.

Τὴν στρατιωτικὴν τέλος διοίκησην κάθε ἐπαρχίας εἶχε ὁ τοπικὸς καπιτάνος τὸ ἄξιωμα τοῦ ὅποιου ἦταν κληρονομικό.

"Ο καπιτάνος ἀγτλοῦσε τὴν ἐκλογὴν του ἀπὸ τὴν ἐπαρχία, ἔπειτε ὅμως ἡ ἐκλογὴ αὐτὴ γὰρ ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὸν "Ἀρειο Πάγο. "Ο διορισμός του τελικὰ ἀποφασιζόταν ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Βουλή.

Στὴν συλλογὴν τοῦ **Α. ΜΑΜΟΥΚΑ** περιλαμβάνεται, στὸ τέλος τοῦ κειμένου τῆς **N. Διατάξεως**, προσφώνηση τοῦ ἐκτελέσαντος χρέη προέδρου τῆς Συγελεύσεως Ἐπισκόπου Ταλαντίου μὲ τὴν ὅποια διατυπώγονται ὁρισμένες συστάσεις καὶ ἔνα εἰδος ἐγτολῶν πρὸς τοὺς πληρεξουσίους, τὶς ὅποιες ἔπειτε γὰρ μεταφέρουν στὶς ἐπαρχίες ποὺ ἐκπροσωποῦσαν σὰν ἔνα εἶδος μηγύματος τῆς Συγελεύσεως, π ο ὑ εἰ χε ἐ δῶ τὴ μ ορ φὴ Ἐθυικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ οἱ ὅποιες ἀφοροῦσαν τὴν πορείαν καὶ τοὺς περαιτέρω στόχους τοῦ ἀγῶνα. «Μὲ ἐγθουσιασμὸν» ἀναφέρεται στὴν προσφώνηση, «γὰ ἀκολουθοῦν τὸν πόλεμον. Εἶναι ἀνάγκη ἀκόμη νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔχομεν πολλὰς ἐπαρχίας ἐλευθέρας καὶ πολλὰς εἰς τὰ ὅπλα, καθὼς καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἴγαι δίκαιον γὰ τρέξωμεν εἰς δονθείαν τῶν ἀδελφῶν μας ἔκεινων, διότι ὅσον ζημιώνεται ἐγτεῦθεν γῆ τυραννία τόσου διαιτέρα ἐκπίπτει εἰς τὰς κεφαλὰς ἔκεινων.

(Συγεχίζεται)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

(43) **Συλλογὴ Α. ΜΑΜΟΥΚΑ.** Τὸ κατὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδος ἥτοι τῶν περὶ τὴν ἀναγέννησην ἔλαστρα συνταχθέμπτων πολιτευμάτων, νόμων καὶ ὅλων ἐπισήμων πράξεων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τέλος τοῦ 1832. Ἐν

Πειραιεῖ τόμος Α' 1839. 'Ἐπίστης ΗΛ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Τὰ Συντάγματα τῆς Ἑλλάδος ἔκδ. 1960 τέλη 640. Τὸ κείμενο τῆς Νομ. Διοικέσεως δημοσιεύτηκε καὶ στὸ περιοδικὸ ΦΩΚΙΔΑ, ἔκδοσ. Νομαρχίας ΦΩΚΙΔΟΣ τεῦχος 1 καὶ ἐπόμενα, 'Αμφισσα Ἀπρίλιος 1971. Τὸ χειρόγραφο ὑπάρχει στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ὅριθμ. 4326.

(44) 'Εκτενέστερα, Γ. Δημακοπούλου. 'Η Διοικητικὴ ὄργανωση κατὰ τὴν Ἐθνικὴν ἐπανάσταση. ἔκδ. 1966 σελίδα 68 κ.έ. 'Ἐπίστης καὶ Α. Τσούτσου. 'Η Νομικὴ Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος τῆς 15 Νοεμβρίου 1821 θελίδα 39 κ.έ. 'Η μελέτη αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀλλὰ καὶ θαυμάσια τοποθετημένη καὶ τεκμηριωμένη γιὰ τὴ Νομικὴ Διάταξη.

(45) Σχετ. Γ. 'Ασπρέα. Πολιτικὴ Ἰστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος 1821—1912 σελίδα 23.

(46) Γ. Δημακοπούλου, δπως προαναφέραμε, σελίδα 70.

(47) Α. Τσούτσου, δπως προαναφέραμε, σελίδα 41.

(48) 'Απὸ δόλο τὸ κείμενο ἀλλὰ εἰδικότερα καὶ ἀπὸ τὶς διατάξεις αὐτὲς προκύπτει, νομίζω, ἀδίστατα αὐτὸ ποὺ στὴ Γ' συνέχεια τῆς παρούσης ἔργασίας ἀνέφερα (τεῦχος 7ον, σελίδα 20/176) πῶς τὸ κείμενο δηλασσή καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τῆς Νομικῆς Διατάξεως, διερμηνεύουστες τοὺς σφυγμοὺς τῶν καιρῶν «πάσκις αν νὰ σταθούν μεταξὺ τοπικοῦ καὶ ἐθνικοῦ πλασίου».

(49) Γ. Δημακοπούλου: δπως προαναφέραμε σελίδα 72. 'Εδῶ παραπέμπομε καὶ πάλι στὴν ὑπόμνηση ποὺ κάναμε στὴν παραπομπή 48.

(50) Δὲν ἦταν λοιπὸν ἡ συνέλευση τῶν Σαλώνων, δπως θέλουν νὰ τὴν ἐμφανίσουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ιστορικούς μας συνονθύλευμα ἐκπροσώπων καὶ ἐκπροσωπουμένων, ἀλλὰ συνειδητὴ καὶ μὲ ἐπίγνωση τοπικὴ Συνέλευση σημειώθηκα τοῦ ηρακλείου, πού, δπως προαναφέραμε, (τεῦχος 7ον σελίδα 20/176) στήλῃ 2α στη 20), ἀπέβλεπε στὸ νὰ «καλιφθῇ ὄργανωτικὰ δῆμη ἡ Ἑλληνικὴ γῆ στὴ δὲ συνέλευση τῶν Σαλώνων νὰ συμπεριληφθῇ δλοτὸ τημῆμα ἐκεῖνο τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ποὺ δὲν εἶχε ἐκπροσωπηθῆ στὶς ἄλλες τοπικὲς συνελεύσεις».

(51) Θ. Τσούτσου, δπως προαναφέραμε, σελίδες 44—45.

ΤΟ «ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ»

ΙΔΡΥΣΕ: Η «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ»

ΤΟΥ ΔΡΟΣΟΥ ΚΡΑΒΑΡΤΟΓΙΑΝΝΟΥ

Η «Εταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν» ἰδρυσε στήν "Αμφισσα Λαογραφικό Μουσεῖο. Η «εἰδηση» αὐτή, πού ἀποτέλεσε τίτλο γιὰ τὸν τοπικὸ κι ἀθηγαϊκὸ τύπο, δὲν εἶγαι μιὰ εἰδηση σὰν ὅλες τὶς ἄλλες. Τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο δὲν εἶν' ἔργο πολιτιστικὸ σὰν τὰ πιὸ πολλὰ ἐφήμερα ἢ θυγηιγενῆ, πού ὁ χρόνος διαλύει: «εἰς τὰ ἔξ τινας συνετέθη».

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτέλεσε τὸ πολιτιστικὸ δημιούργημα τοῦ αἰώνα γιὰ ἕνα πολιτιστικὰ ὑποσιτιζόμενο χῶρο, ποὺ μόνον δραχύζεις ἀναλαμπὲς συγήθισε νὰ γγωρίζῃ.

Τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο, ποὺ στὰ ἐγκαίνια προκάλασε τό, διὰ λόγων, ξέσπασμα ἔνθουσιασμοῦ ἀκόμη καὶ τοῦ θέσει συγκρατημένου γομάρχη, ὑπῆρξε κατὰ γενικὴ δημολογία ἡ «ἀποκάλυψη» γιὰ τὸν ἀπλοϊκὸ ἐπισκέπτη κι ἡ εὐχάριστη ἔκπληξη γιὰ τὸν πιὸ δύσκολο καὶ δύσπιστο κάτικο αὐτοῦ τοῦ τόπου.

Ἐγα μουσεῖο σὰν αὐτὸ κατέχει: τὴν πρώτη θέση ἀγάμεσα στὰ ἰδρύματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λαϊκῆς παράδοσης κι ἀποτελεῖ τὸ θησαυροφυλάκιο τῆς λαϊκῆς τέχνης, τῆς βιοτεχνίας καὶ οἰκοτεχνίας, τῆς χειροτεχνίας, τῶν τοπικῶν ἐνδυμασιῶν καὶ γενικὰ τῆς ἴστορίας καὶ λαογραφίας τοῦ τόπου. Ἀποτελεῖ παράλληλα ἀνεκτίμητη κληρονομιὰ - διαθήκη τῶν περασμένων γεγιῶν στήν παροῦσα γενιὰ καὶ στὶς ἐπερχόμενες. Κάγει τοὺς μεγαλύτερους ν' ἀγαπολοῦν θιώματα καὶ μόχθους μιᾶς ζωῆς μισοῦ αἰώνα καὶ τοὺς γε-

ώτερους νὰ μένουν σκεπτικοὶ μπροστά στὸν τόσο πρόσφατο ὅσο κι: ἄγγωστο σ' αὐτοὺς θησαυρό, γὰ «ἐγετοπίζουν» σκεύη κι ἐργαλεῖα τῶν πατεράδων καὶ παπούδων τους ποὺ ἐκτόπισε μοιραῖα ἡ τεχνολογικὴ ἐξέλιξη τοῦ δεύτερου μισοῦ τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα.

Η ἰδρυση ἑγός μουσείου δὲν εἶγαι οὔτε ἀπλὸ οὕτε εὔκολο πρᾶγμα. Χρειάζονται: δωρητές ποὺ γάχουν τὸ θάρρος ν' ἀποχριστοῦν κάποιο σπάνιο ἀντικείμενο ποὺ δρῆκαν ἀπ' τοὺς κοντιγούς τους προγόνους, ὅσο κι ἂν ἔχουν δεθῆ συγαισθηματικὰ μαζί του. Χρειάζονται: ἀνθρώποι ν' ἀξιοποιήσουν τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ τῆς προσφορᾶς καὶ κάθε δημοικα προσφερόμενο ἀντικείμενο. Χρειάζονται, τέλος, χρήματα γιὰ νὰ δρεθῇ τὸ κτίριο ποὺ θὰ στεγάσῃ τὸ ἀντικείμενα καὶ παράλληλα ν' ἀγοραστοῦν τὰ εἰδη ποὺ θὰ συμπληρώσουν τὴν συλλογή.

Οἱ ἐπίμογες κ' ἐπίπονες προσπάθειες λίγων, πολὺ λίγων, ἀνθρώπων τῆς «Εταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν» ἔφεραν στὸ τέλος τὸ ποθητὸ ἀποτέλεσμα: Οἱ δωρητές δρέθηκαν καὶ πρόσφεραν ἀπλόχερα, τὸ ἀντικείμενα (κοινὰ καὶ σπάνια) συγκεντρώθηκαν, καταγράφτηκαν, ταξινομήθηκαν, τοποθετήθηκαν.

Κεντρικὸ νεοκλασικὸ σπίτι γοικάστηκε γιὰ νὰ στεγάσῃ τὸ Μουσεῖο.

Τὰ χρήματα δόθηκαν μὲ πρωτοβουλίες τοῦ Γκελεστάθη. Τέτοιες «ἐνέργειες» τὸν τιμᾶνε καὶ προκαλοῦν θαυμασμὸ ἀντὶ μειδιάματος. Νὰ ἐπαγαληφθοῦν.

Αλλ' οις ρίζουμε μιὰ σύντομη ματιά στ' αντικείμενα τοῦ Μουσείου κι οι είγαι τοῦτο τὸ σημείωμα γιὰ τὸν καιγούργιο ἐπισκέπτη ἔνας πρόχειρος δόηγός, μιὰ κι ὁ δριστικὸς δὲν τυπώθηκε ἀκόμα:

Αἰθουσαὶ ισογείου: Στὰ δεξιά μας τὸ πρώτο καὶ τὸ σπουδαιότερο ἀπόκτημα: Τζάκι Τουρκοκρατίας, δωρεὰ τοῦ Ἀμφισσέα Σπύρου Μήτσομπρονού. Σπάνιο κομμάτι, ἀπ' τὰ δυό - τρία ποὺς μπάρχουν σήμερα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Κάτω: Παραστιά, μὲν ὑλικά, καὶ στὰ μέτρα, τῆς παλιᾶς.

Γεωργικὰ ἔργαλεῖα: Εὐλάροτρο, ἀπὸ τὴν ἔποχὴ τοῦ Ἡροδότου! Ἀλέτρι μονὸς καὶ διπλό. Ἰπποσκευὴ μὲν χάμουρα καὶ σαμάρι. (Ὕπάρχουν ἀκόμα σαμαράδικα στὴν Ἀμφισσα). "Ως πότε, ὅμως, θὰ ὑπάρχουν; ;

Στὸ ισόγειο διέπουμε ἀκόμα: Γλοτομήκα ἔργαλεῖα, εἰδὴ πεταλουργείου καὶ φυσερὸς σιδηρουργείου.

Ἀνεβαίνοντας τὴν σκάλα συναντάμε στὸν τοῖχο δυὸς περίφημα διακοσμητικὰ δέρματα ἀπ' τὰ ταμπάκια τῆς Ἀμφισσας κι ἔνα κεντητὸ πίγακα μὲ «ποιμενικὸ εἰδύλλιο».

Στὸν προθάλαμο τοῦ πρώτου δρόφου δεσπόζουν μογαδικές φωτογραφίες τῆς Ἀμφισσας τοῦ 1905 καὶ 1925 κ' ἡ προσωπογραφία τοῦ Ἐπίσκοπου Σαλώνων Ἡσαΐα, δλα δικά μου δῶρα στὸ Μουσεῖο.

Δεξιά μας ἡ κουζίνα μὲ τὰ διάφορα «μπαγκίρια» κι δλα τὰ παλαιὰ ἀντικείμενα καὶ σκεύη μαγειρικῆς.

Αἰθουσαὶ: «"Γφασμα - μαλλί»: Δανάρι, λανάρα, ἀργαλείς, ποδοκίνητη ρόκα, ρόκες χειροποίητες καὶ σκαλιστὲς ὥραιας τέχνης, γῆκος, μιγτέρι, κεντητὲς «πάντες», μπισίκι μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ «δέσιμο» καὶ τὸ «ἀσήμιμωμα» τοῦ μωροῦ, μαγγάνι: κι ἀνέμη, σκαμνὶ μὲ οἰκιακὰ εἰδῆ, ἀργαλείς μὲ τὶς σαΐτες καὶ τὰ χτένια κ.λ.π. «Κι αὐτὸ θὰ περάσῃ», εὔχεται σὲ πίγακα — ἐλαιογραφία ἐποχῆς — η λαϊκὴ ζωγράφος

Φρόσω Παπαγεωργίου.

Αἰθουσαὶ διαφόρων ἀντικειμένων, μὲ δυὸ προθῆκες (βιτρίνες): Ἡ πρώτη περιέχει ἀντρικὰ εἰδῆ: τσακιάνα, στουργάρια, ἵσκες, πριόδιολους, κουμπούρες, χτένες, «κόκκαλο» γιὰ τὰ παπούτσια, παλάσκα, κομπολόγια κ.λ.π. Ἡ δεύτερη στολίδια γυναικεῖα: πόρπες, ζῶνες, σκουλαρίκια, γιορντάνια. Στοὺς τοίχους δεσπόζει τὸ εἰκονοστάσι μὲ τὸ καντήλι. Κρέμονται ἀκόμα: στεφανοθήκη, σταυρὸς κεντητός, ραβδὸν μεταφορᾶς μηνυμάτων, ρολόι κι ἀκόμα πιστόλες καὶ καριοφίλια.

Αἰθουσαὶ: «Τὰ ἔργαλεῖα τοῦ τσοπάγη»: Καρδάρα, μπαρδάκα, καράμπα, βεδούρα, μπακράτσι, κούτουλας, τάσι, τρίφτης, κόφτης, τσέτλας, χατζάρα, γκλίτσες, ματαράδες ραβδὸν γιδάρη. Ἀκόμα: ἀρματωσίες, ζώων, κουδούνια δλων τῶν εἰδῶν καὶ μεγεθῶν (ἀπ' τὰ περίφημα κουδουναδικη τῆς Ἀμφισσας) καθὼς καὶ κυπρίδια καὶ τσουκάνια. Δυὸ πίγακες λαϊκῆς ζωγραφικῆς τῆς Φρόσως Παπαγεωργίου (τῆς συλλογῆς μου) συμπληρώνουν τὸ διάκοσιμο τῆς αἰθουσας.

Αἰθουσαὶ: «Ψωμὶ - κρασὶ»: Στίφτης, μέτρο, βαρέλες γεροῦ, μπαρδάκα, τουρβᾶς, σκόπλια καὶ ματαράδες, δρεπάνια, κλαδευτήρια, τρυγολόγια, βουκούλια (γιὰ τὸ ἄχυρα), καρπολόι, φτυάρι, βουκέντρες, ξάλες, μισοκίλι, παλάντζες, καντάρια καὶ κανταράκι, κόσκινα, σίτες, ρεμόνια, πινακωτὴ μὲ τὴν τάβλα, τὸ πεσκίρι καὶ τὸν προζυμολόγο, πλαστήρι, ξύστρες, «πάτημα (βλοερό), τορβᾶς (μὲ κατσαρόλες γιὰ τὸ χωράφι), τσίτσες (γιὰ μεταφορὰ κρασιοῦ) κι ὁ σουφρᾶς στρωμένος.

Τελευταία αἰθουσαὶ: «Τσοπικὲς φορεσιὲς — Υφαντά»: Φορεσιὰ τσοπάνη (κοινὴ χωριάτικη φορεσιὰ τῆς δουλειᾶς). Ταλαγάνι η κατσούλι (γιὰ τὴ δροχή). Καθημερινὴ φορεσιὰ τῆς χωρικῆς μὲ τὴ σεγγούγα. Τουλαμᾶς (φορεσιὰ καπέτανιου). Γιορτι-

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ

ΧΑΡ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗ

Γλυκόηχα ἀντιλαλοῦν στ' αὐτιά μας, κάθε χρόνο τίς γιορτιγές τοῦτες ἡμέρες τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονίας, οἱ χαρούμενες φωνές τῶν παιδιῶν, που μὲ διασύνη γυρίζουν τίς γειτονιές, ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, καὶ μᾶς κτυποῦν τὴν πόρτα γιὰ «ποῦνε» τὰ κάλαντα, εὐχετικὰ καὶ ἔγκωμιαστικὰ τραγούδια, μὲ μουσική ὑπόκρουση ἐνδὲ μεταλλικοῦ τριγώνου ἢ ἄλλων ἡχηρῶν μεταλλικῶν ὀργάνων κλπ., διαφορετικῶν σὲ κάθε πόλη ἢ χωρὶς τῆς Ἑλλάδας. Στὴ Φωκίδα χρησιμοποιοῦνται κυρίως τὰ «ζήλια» (ζεῦγος μικρῶν μεταλλικῶν δίσκων, σὲ σχῆμα πιά-

γή γυναικεία φορεσιά (μὲ τὸ μισοφόρι καὶ τὸ σάκκο). Ὁ φουστανελλᾶς καὶ τέλος ἡ τοπικὴ γυναικεία φορεσιά τοῦ Πλαρνασσοῦ (μὲ τὴν πουκαμίσα, τὴ σεγγούνα καὶ τὴν κεντητὴ ποδιά).

Στὰ βάθρα: Στρωσίδια ὅλων τῶν εἰδῶν τῆς περιοχῆς: τρίχιγο, θηλιαστό, κιλίμι, ἀρκούδα, κουρελοῦ, φλοκάτι, χεράμι.

Στοὺς τοίχους: Ἀραχωβίτικα κιλίμια καὶ βελέντζες (δείγματα ὑφαντῶν τῆς περιοχῆς).

Πρίν κλείσω τὸ σημείωμά μου πληροφοροῦμαι γιὰ τὰ τελευταῖα ἀξιόλογα προστήματα τοῦ Μουσείου: Πρόκειται γιὰ τὴ συλλογὴ τοῦ καλοῦ Ἀμφισσέα Νάκου Ταλαμάργκα, μὲ σπάνια ἀγυπετεῖμενα. Μιὰ δυντως γενναιόδωρη προσφορά.

Ἡ ἐπίσκεψή μου στὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» τέλειωσε μὲ μιὰ σκέψη — κοινὴ σκέψη τοῦ κάθε ἐπισκέπτη: «Ἐπὶ τέλους ἔγινε ἔνα ἀξιό ἔργο σ' αὐτὸ τὸ τέπο».

τοῦ, διαμέτρου 8 ἑκατοστῶν περίπου, ποὺ δικρόδιος τραβαδόσιρος τῆς χριστιανοσύνης κρατᾷ τὸν ἔνα δίσκο στὸ δεξί του χέρι καὶ τὸν ἄλλο στὸ ἀριστερό του, τὰ κρούει μεταξύ τους ἐλαφρὰ καὶ ἐπαγαληπτικά, στὴ διάρκεια ποὺ φάλλει τὰ κάλαντα, παράγοντας ἔτσι μιὰ ἔντονη ἡχηρὴ ὑπόκρουση).

Ἐθιμο παμπάλαιο τὰ κάλαντα ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα. Τὰ παρέλαθε ἀργότερα ἀπὸ τὴν εἰδολολατρεία ὁ χριστιανισμὸς καί, μὲ μερικές παραλλαγές, τὰ ἔκανε δικιά του ἐκδήλωση καὶ συγήθεια.

Τὰ Κάλαντα ἔχουν πάρει τὸ σημεῖο τους ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες «Καλέγεις».

Καλένδες ὀνόμαζαν οἱ Ρωμαῖοι τὶς πρωτες ἐπτὰ ἡμέρες τῶν μηνῶν. Ἀπὸ τὶς Καλένδες αὐτὲς οἱ ὀνομαστότερες καὶ μεγαλοπρεπέστερες ἦταν τοῦ Ἱαγουαρίου, κατὰ τὶς ὁποῖες ἐγένονταν πανηγυρικές γιορτές, πρὸς τιμὴ τῆς Ἡρας καὶ τοῦ Ρωμαίου Θεοῦ Ἱανοῦ. Στὴν περίοδο αὐτὴ γιορτάζονταν ἀκόμα καὶ ἡ ἔλευση τοῦ καινούργιου χρόνου καὶ ἀκολουθοῦσαν ἀμοιβαῖες ἐπισκέψεις τῶν συγγεγῶν, ἀγτάλλαζαν εὐχές γιὰ εύτυχία καὶ μακροζωΐα καὶ πρόσφεραν δῶρα, κυρίως σύκα, ἔηρούς καρπούς καὶ μικρὰ νομίσματα.

Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς τοῦ Ἱαγουαρίου διατηρήθηκαν ἀργότερα καὶ στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, καὶ ἥσαν μιὰ σειρὰ ἀπὸ θρησκευτικές καὶ λαϊκές γιορτές, ποὺ καταλήγανε σὲ μεγάλα γλέντια καὶ παρατράγουδα.

Ἡ ἕκτη ὅμως Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ποὺ ἔγινε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 692 μ.Χ.

καταδίκασε δριστικά τις γιορτές αὐτές και τις εύωχίες.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, και λιδιαίτερα τὰ πρῶτα χρόνια της, δὲν τὰ τραγουδοῦσαν τὰ παιδιά, ἀπὸ φόρο μήν τ' ἀρπάξουν οἱ Τούρκοι: γιὰ τὸ παιδιόμαζωμα ἡ γιὰ τὰ χαρέμια τους. Σιγά - σιγά δομικές, μὲ τὴν ἀπόκτηση ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὄρισμένων θρησκευτικῶν προγομίων, ἀρχισαγ δειλὰ - δειλὰ γὰ φάλλογται τὰ κάλαντα ἀπὸ ἡλικιωμένους και συνήθως κατὰ τὸ σούρουπο, κρατώντας στὰ χέρια τους ἔνα μεγάλο μῆλο ἢ πορτοκάλι κι' ἔνα δισάκι κρεμασμένο στὴν πλάτη τους.

Γιὰ ἀμοιβὴ δέχονταν νομίσματα, ποὺ τὰ κάρφωναν στὸ μῆλο ἢ φιλοδωρήματα μὲ τὰ δόποια γέμιζαν τὰ δισάκια τους.

Παρ' ὅλες ὅμως τὶς ἀπαγορεύσεις, τὶς θρησκευτικὲς ἀλλαγές, τοὺς διωγμούς, τὶς κατοχὲς τῶν ἀλλοθρήσκων και τοὺς αἰώνες ποὺ μεσολάβησαν, τὰ κάλαντα ἐπέζησαν μέχρι σήμερα, σὰν ἀπόδειξη ἀδιάσπαστης ἀλυσίδας, μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου και γέους ἑλληνικοῦ πνεύματος και τῆς ἀναλοίωτης ἑλληνικῆς φυλῆς.

Τὰ διέσωσε στὸ πέρασμα τόσων αἰώνων, ἡ ἑλληνικὴ παράδοση, τὸ νῆμα αὐτὸ τῆς ἐνότητας τῆς φυλῆς μας μὲ τὸν τόπο της, και τὰ τραγουδοῦντα σήμερα οἱ μικροὶ καλαντάδες, οἱ δόποιοι δέχονται φιλοδωρήματα εἴτε σὲ χρῆμα, εἴτε σὲ γλυκίσματα και ἄλλα εἴδη, συνήθως φροῦτα τῆς ἐποχῆς.

Αφοῦ λοιπὸν οἱ μικροὶ τοῦτοι καλαντάδες μᾶς κτυπήσουν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας, θὰ μᾶς ρωτήσουν μὲ τὸ κλασικὸ πιὰ «Νὰ τὰ ποῦμε;» και ἀφοῦ τοὺς «δώσουμε τὸ πράσινο φῶς» θὰ μᾶς ἀναγγείλουν πρῶτα τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ.

«Καλὴν ἡμέρα ἀρχούτες, ἀν εἶναι δρι-
σμό σας,
Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν νὰ πῶ στ'
ἀρχοτικό σας,
Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεέμ
τῇ πόλει,
οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει ἡ κτίσις
ὅλη...».

Κι' ἀν εἶναι ἡ παραμονὴ τῆς Πρωτοχρο-

νιᾶς θὰ μᾶς ἀναγγείλουν τὴν «Ἀρχιμηνιὰ κι' ἀρχιχρονιὰ κι' ἀρχὴ καλοῦ μας χρόνου...».

Πολλὲς φορές, κυρίως στὰ χωριά μας, τὰ καθιερωμένα αὐτὰ ἀσματα - κάλαντα τὰ ἀκολουθοῦν ἔξωτερικὲς προσθήκες τραγουδοῦσι μὲ ἐπαίνους γιὰ τὸν οἰκοδεσπότη: «Ἄφεντη μου πεντάμορφε, ἀφεντη παλληκάρι...» ἡ γιὰ τὴν οἰκοδέσποινα: «Κυρά ψηλή, κυρά ξανθή, κυρά γαῖτανοφρύδα...», γιὰ τὸν ξενιτεμένο γιό: «ξενιτεμένο μου πουλί, περήφραγο γεράκι, ἡ ξενιτειά σὲ χαιρεταὶ και ὅγε πίνω φαρμάκι...», γιὰ τὸν πρωτότοκο γιό: «Κυρά μ' τὸ παλληκάρι σου, κυρά μου τὸ παιδί σου ὅπεχει πλάτες γι' ἀρματα κι' ἀρμούς γιὰ τὸ λιθάρι...», γιὰ τὴν μογάκριδην κόρη: «Κυρά μ' τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ' τὴν ἀκριβή σου, τὴν ἔλουζες, τὴ χτένιζες, στὰ σύννεφα τὴν κρύθεις...».

«Ολες αὐτές οἱ ἔγκωμιαστικὲς προσθήκες και ἄλλες πολλές, κατὰ περίπτωση, δπως: «Σὲ τοῦτο σπίτι ποδρθαμε πέτρα νὰ μὴ ραγίσει κι' δ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσει» κλείνει μὲ τὸ: «ἄπλωσ' ἀφεντη μ' ἄπλωσε στὴν ἀργυρή σου τσέπη....».

«Ολοι τοῦτοι οἱ ἐπαιγετικοὶ ὕμιγοι εἶναι πολλὲς φορές ἀξιόλογοι και ἀξιοπρόσεκτοι, γιὰ τὶς κολακευτικὲς και ἐπιτυχεῖς παρομοιώσεις τῶν προσώπων τῆς οἰκογένειας και γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν κοσμητικῶν ἐπιθέτων.

«Αγ ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ φιλοδώρημα δὲν εἴγαι ίκανοποιητικό, φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπίτι οἱ μικροὶ καλαντάδες θὰ τραγουδήσουν μουρμουριστὰ και πολλὲς φορές μεγαλόφωνα σκωπτικές προσθήκες, που καυτηριάζουν τὴν ταιγγουνιὰ τοῦ νοικοκύρη ἡ τῆς νοικοκυρᾶς, ὅπως συγέναιγε στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ χρόνια.

Τὰ κάλαντα, λοιπόν, ἀποτελοῦν πράγματι τὴ συνέχεια τῆς παλιᾶς ζωῆς, πού, μὲ τὴν παράδοση ἐπαγαλλαμβάνεται ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ — μὲ πολλὲς τροποποιήσεις βέβαια και προσαρμογές — μιὰ παρόδοση ἑλληνικὴ ποὺ εἶναι ριζωμένη στὰ θράχια και τοὺς κάμπους μας, στὰ δουνά και τὶς θάλασσές μας, στὶς πόλεις και τὰ χωριά μας.

‘Απ’ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐταιρείας

Τὴν Κυριακή, 1 Ὁκτωβρίου 1978, ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας» στὴν Ἀμφισσα. Ἐπειτα ἀπὸ σύντομες καὶ ἐπίπονες προσπάθειες ἐφάλι μηνῶν ἔγινε δυνατὸν γένηση τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ θεατρικοῦ σταύρου τοῦ Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας.

Πρωτοφανῆς ὑπῆρχε γένηση τοῦ λαοῦ, τόσο ἀπὸ τὴν Ἀμφισσα ὡσα καὶ ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο Νομό, — σὲ καμμιὰ ἐκδήλωση μέχρι σήμερα δὲν παρατηρήθηκε τέτοια προσέλευση — ποὺ ὑπομονετικὰ περίμενε τὴν ὥρα τῶν ἐγκαιγίων. Προσῆλθε, ἀκόμα, ὁ κ. Νομάρχης Φωκίδας, δὲν πρόσωπος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη — δὲν ίδιος ἀπουσίαζε ἀπὸ τὴν Φωκίδα —, οἱ δήμαρχοι Ἀμφίσσης καὶ Δελφῶν, καινοτάρχες πολλῶν πόλεων καὶ χωριών τοῦ Νομοῦ μαζὶ, οἱ πολιτικές, στρατιωτικές, δικαστικές ἀρχές καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

Μετὰ τὴν τέλεση ἀγιασμοῦ καὶ ἔνα σύντομο καλωσόρισμα ἀπὸ τὸ πρόεδρο τῆς Ἐταιρείας Δημήτρη Ιωάν. Κολοβό, δὲ νομάρχης κ. Ιωάννης Ασιμῆς, σὲ μιὰ ἐμπεριστατωμένη διμιλία, τόνισε τὴν ἀναγκαιότητα διαφυλάξεως ἀπὸ κάθε λαδ τῶν παραδόσεών του, ποὺ ἀποτελοῦν ἀλλωστε τίς ρίζες του, τὰ πολλαπλὰ διφέλη ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν δημιουργία λαογραφικῶν μουσείων, τὴν συμβολὴν τούτων στὴν πνευματική καὶ πολιτιστική ἀνάπτυξη τῆς κάθε περιοχῆς καὶ εὐχαρίστησε ἀπὸ μέρους τῆς πολιτείας καὶ τοῦ λαοῦ τοὺς δημιουργούς του.

Στὴν συνέχεια δὲ διορθός ἔφορος τοῦ Μουσείου Γεώργιος Κουτσοκλένης ξενάγησε τοὺς προσκεκλημένους στίς αἰθουσες τοῦ Μουσείου, τοὺς ὑπέδειξε τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ τοὺς ἐξήγησε τὴν χρήση τους.

Τὸ Μουσεῖο παράμεινε ἀγοιχτὸν μέχρι ἀργά τὸ βράδυ, γιατὶ ἡ προσέλευση τοῦ λαοῦ ἤταν συγχρήσιμη καὶ τὸ ἐπιδεικνύμενο ἐνδιαφέρον πράγματι ζωηρό. Ἀγθρωποι κάθε ἡρικίας πέρασαν ἀπὸ τίς αἰθουσες καὶ περιεργάστηκαν τίς συλλογές του, φανερὰ συγκινημένοι οἱ μεγαλύτεροι, γεμάτοι περιέργεια καὶ ἔφεση γιὰ μάθηση οἱ γεώτεροι. Καὶ ὅλοι κατάληξαν στὴ διαπίστωση, ὅτι ἔνα μεγάλο κενό καλύφτηκε, ἐπὶ τέλους, μὲ πλήρη ἐπιτυχία καὶ συγχάρηκαν θερμὰ ἐκείνους ποὺ ἔφεραν σὲ πέρας τὸ ἔργο αὐτό.

Γιὰ πολλὲς μέρες τὸ Λ.Μ.Φ. ἤταν τὸ θέμα συζητήσεων καὶ ἡ ἀνταπόκριση τοῦ λαοῦ ἐκδηλώθηκε μὲ τὴν προσφορὰ γένων ἀντικειμένων, ποὺ ἀρχισε νὰ δημιουργεῖ θέμα χώρου καὶ τὴν ἀνάγκη ἐπεκτάσεως του.

Κρίσεις, σχόλια καὶ ἐντυπώσεις δημοσιεύονται σ' ἄλλες στήλες τοῦ περιοδικοῦ.

Τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» εἶναι ἀγοιχτὸν κάθε Τετάρτη, ὥρα 5—7 μ.μ. καὶ Κυριακή, ὥρα 10—12 π.μ. Ἡ εἰσόδος σ' αὐτὸν εἶγαι ἐλεύθερη.

“Ομιλοί, σχολεῖα κλπ., ποὺ ἐπιθυμοῦν γά τὸ ἐπισκεφθοῦν ἄλλες ώρες μποροῦν νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν ἔφορα Ιωάννη Λακαφώση ἢ τὸ διορθό διοργάνωση τοῦ Κουτσοκλένη, γιὰ τὴν ρύθμιση τοῦ θέματος.”

Ἐπιτρέπεται ἡ μερικὴ ἢ δλικὴ ἀναδημοσίευση τῶν κειμένων, μὲ τὴν προϋπόθεση νὰ γίνεται μνεῖα τοῦ περιοδικοῦ, δπου πρωτοδημοσιεύθηκε καὶ γὰ δημοσιεύεται ὁ πρόλογος ἢ τὸ σχόλιο τῆς συντάξεως, ἀν ὑπάρχει.

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ